



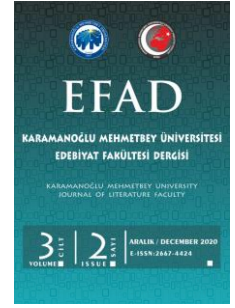
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(KMUEFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>



Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 16 Ekim 2020

Gönderim Tarihi: 01 Eylül 2020
Yayımlanma Tarihi: 15 Aralık 2020

Atf Künyesi: Bulut, B. (2020). “II. Mustafa Dönemi’ne ait 1701 Tarihli Bir Masraf Defteri’nin Değerlendirilmesi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 199-224.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.788940>

II. MUSTAFA DÖNEMİ’NE AİT 1701 TARİHLİ BİR MASRAF DEFTERİ’NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Büşra BULUT*

Öz

Masraf Defterleri, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi’nde müteferrik defterler fonunda bulunmaktadır. Bu defterler içeriği bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Nitekim Masraf Defterlerinin incelenmesi ile söz konusu bölgenin yanı sıra defterin tutulduğu döneme ait fiyat tarihi, halkın gelir düzeyi ve tüketim alışkanlıklarına dair birçok bilgiye ulaşılabilmektedir. Yine bu defterler sayesinde elçilerin ağırlanması, sefere gidiş masrafı ya da askeri sınıfın maaşlarının dağıtılması gibi harcamaları da tespit etmek mümkündür. Osmanlı Devleti’nde Masraf Defterleri serisinin içeriği incelendiğinde bu harcamalara ek olarak saray harcamalarından, askeri harcamalara ve bazı kişisel harcamalara kadar birçok kaleme masraf dökümüne erişmek mümkündür. Çalışma konunun bu önemine binaen kaleme alınmış olup, araştırmada 1701 tarihli bir masraf defteri incelenmiştir. İlgili defter Sultan II. Mustafa’nın ailesiyle birlikte İstanbul’dan Edirne’ye gidişinin yol masrafı ve 1701 yılına ait olan giderleri ele almaktadır. Temel amaç; 1701 tarihli Masraf Defteri incelenerek II. Mustafa’nın İstanbul’dan Edirne’ye giderken harcanan yol masrafı ve ihtiyaç duyulan malzeme ve tedarik unsurlarının tespitini yapmaktır. Çalışmada ilgili tespit ve değerlendirmeler için 1701 tarihli Masraf Defterinin transkripsiyonu ve II. Mustafa dönemi Osmanlı Devleti’ni ele alan eserlerden istifade edilmek suretiyle kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu minvalde 1701 tarihli defterdeki masraf dökümüyle ilgili genelden özele bir değerlendirme yapılmıştır. Nitekim söz konusu defterde yalnızca taşınma masraflarının değil döneme ait pek çok giderin kalem kalem kaydının tutulduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Masraf Defteri, II. Mustafa, İstanbul, Edirne, 1701.

One of the Expençe Ledger’s Evaluation Which Belongs to II. Mustafa’s Period in 1701

Abstract

Expençe books are in the various books fund in the Presidential Ottoman Archives, Those ledgers have a distinctive importance in terms of their contents. As a matter of fact, by examining the expençe ledgers, lots of informayion about the region being talked, as well as the cost date of the term in which the ledgerwas kept the income level and consumption habits of the people can be obtained. Moreover, thanks to those ledgers, it is possible to identificate expences such as the hospitality of the envoys, the expençe of voyages or the distrubution of the salaries of the soldiers. When the content of the expençe ledgers in the Ottoman Empire series is analized it is possible to reach expençe breakdowns in many items from palace expences to military expences ,in addition to those some personal expences. This article is written due to the importance of the subject and one of the expençe ledgers dated 1701 is analized in this article. The analized expençe ledger addresses Sultan II. Mustafa and his family’s travel expences from İstanbul to Edirne, and the outgoing, which belong the year 1701. The main objective; is to strike II.Mustafa and his family’stravel expences from İstanbul to Edirne and the outgoing of the required equipments and the provision issues by analyzing the expençe ledger dated 1701. At this article, a conceptual framework has been created for the

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Ana Bilim Dalı, Karaman/Türkiye. E-Posta: bb867537@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7621-9357>.

determination and assessments by using old written works that include Ottoman Empire Sultan II. Mustafa's era and transcription of expence ledger dated 1701. At this manner, a general and specific evaluation is done about the list of expence breakdown dated 1701. Actually, it is seen that the expence ledgers include not only the transportation expences but also many outgoings' records belonging to the term.

Keywords: Expence Ledgers, II. Mustafa, İstanbul, Edirne, 1701.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde gündelik hayatın işleyişine dair bilgiler, yolculuk esnasında ihtiyaç duyulan gereksinimler veya yeme-içme alışkanlıkları hakkında bilgi edinmek için birinci elden kaynak olarak Masraf Defterleri incelenebilir. Masraf Defterleri, iktisadi ve sosyal tarih açısından ehemmiyeti yüksek kaynaklardır. Bu defterler, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde müteferrik defterler fonunda yer almaktadır. Masraf Defterleri genel manada konak tarzı gayrimenkuller ve bu yerlerde çalışan kişilerin ihtiyaçları, sefere gidildiğinde ordunun yanında taşıdığı ihtiyaç ve iaşeler ile elçiler için ayrılan tayinatlar ve elçi giderlerini içermektedir (Genç, 1985, s. 155-162). Yine Masraf Defterleri ilgili bölgenin gelir düzeyi ve tüketim alışkanlıkları gibi birçok ayrıntıyı ortaya koymakta önemli bir veri akışı sağlamaktadır. Genel olarak devlet erkânının alacak ve borç hesaplarını içinde bulunduran masraf defterleri, hesap kayıtlarını içermesi bakımından dar bir çerçevede görülmektedir. Fakat detaylı bir şekilde incelendiğinde bu defterler tutulduğu dönemin siyasi ve kültürel özellikleri hakkında da bilgi vermektedir. Masraf Defterleri üzerinde yapılacak detaylı ve sistematik çalışmalar iktisadi ve sosyal tarih ile kültür tarihi açısından da önemli bilgilere erişmeyi mümkün kılmaktadır (Doğan, 2001, s. 256).

Masraf Defterleriyle ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır¹. Halime Doğru ve Fatih Bozkurt'un yayınladığı eserler Masraf Defterinin detaylı çalışıldığı istisna eserlerdir. Halime Doğru, IV. Mehmet'in çıktığı Hotin seferini kitabında ele almıştır (Doğru, 2010). Fatih Bozkurt ise, III. Mustafa döneminde bir kadın efendinin masraf defterini incelemiştir. Bu iki eserin ortak noktası saraya mensup kişilerin masraflarının ele alınmış olmasıdır (Bozkurt, 2016).

Bu çalışmada; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi müteferrik defterler fonunda bulunan 1113/1701 tarihli 03798 nolu defter incelenmiştir. Çalışmanın ana konusunu oluşturan 1701 tarihli Masraf Defteri 5 varak ve 9 sayfadan oluşmaktadır. Defterin onuncu sayfası boştur. Masraf Defteri içerik olarak II. Mustafa döneminin sonlarını kapsamaktadır. II. Mustafa dönemi hakkında çalışılmış eser sayısı oldukça kısıtlıdır.² Araştırmada "II. Mustafa Dönemine Kısa Bir Bakış" adlı bölümde II. Mustafa dönemi Osmanlı Devleti'nde yaşanmış askeri ve siyasal gelişmelere değinilerek incelenmiştir. Makalenin "II. Mustafa Dönemi'ne Ait 1701 Tarihli Masraf Defteri Üzerine Bir Değerlendirme" adlı ikinci bölümünde ise 03798 nolu masraf defteri transkripsiyon üzerinde değerlendirilmiştir. Masraf defteri esas alınarak konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan faydalanılarak bu bölüm oluşturulmuştur. Bölüm içeriğinde masraf kalemlerinin genelde belgede yer alan başlıklarına sadık kalınarak tablolama yöntemiyle nereye ne kadar harcama yapıldığına dair bilgiler şeffaf bir şekilde yansıtılmıştır. Böylelikle Osmanlı Devleti'nde daha önce tutulan Masraf Defterleri ile XVIII. yüzyıla tekabül eden incelediğimiz defterdeki verilerin diğer defterlere göre farklılık oluşturan yönlerinin olup olmadığına dair mukayeseli bir yaklaşım imkânımız da doğmuş olacaktır.

1. II. Mustafa Dönemine Kısa Bir Bakış

IV. Mehmed'in oğlu olarak 2 Haziran 1664 tarihinde Edirne'de dünyaya gelen II. Mustafa'nın annesi Gülnûş Emetullah Sultan'dır. II. Mustafa, 1672 yılında 8 yaşındayken babası IV. Mehmed'in Lehistan seferinde kendisiyle birlikte Babadağı'na kadar gitmiştir.(Kurtaran, 2017a: 40; Kurtaran, 2018a: 18) 1687'de babasının hal'i esnasında onun tarafından tahta aday gösterildiyse de devlet erkânının padişahlığa II. Süleyman'ı lâayık görmesiyle Şehzade Mustafa babası ve kardeşi Ahmed'le beraber Topkapı Sarayı'nın Şimşirlik Dairesi'ne kapatıldı. Burada biraz kaldıktan sonra Edirne'ye sevk edildi. II. Mustafa,

¹ Genç, 1985; İnbaşı, 1999; Doğan, 2001; Doğru, 2010; Bozkurt, 2016; Doğan, 2018; Bilecik ve Türk, 2019; Can, 2019.

² Orhonlu, 1979; Majer, 1992; Özcan, 2006; Kocaaslan ve Arslantürk, 2014; Kurtaran, 2017a; Kurtaran, 2018d.

bu sırada serbest bir hayat sürdü. 1691 II. Süleyman'ın ölümüyle tahta geçmesi tekrar gündeme geldiyse de Sadrazam Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa II. Ahmed'i tercih ederek bu ihtimali ortadan kaldırdı. Sultan Ahmed'in ölümünün ardından Sadrazam Sürmeli Ali Paşa tahta aday olarak onun oğlu İbrâhim'i gösterdi. Ancak Şehzade Mustafa, Hazine Darbaşı Nezir Ağa gibi bazı kimselerin desteğini alıp hânedanın en büyüğü sıfatıyla Edirne Sarayı'nda Ortakapı önüne taht kurdurarak vezîriâzam ve şeyhülislâmı beklemeden padişahlığını ilân etti.(21 Cemâziyelâhir 1106 / 6 Şubat 1695). Birkaç gün sonra da Eskicami'de kılıç kuşanma merasimi yapıldı (Özcan, 2006, s. 275; Kurtaran, 2017a, s. 54).

II. Mustafa, devletin başına geçtikten sonra birçok düzenleme yoluna gitmiş ve II. Viyana Savaşı'ndan sonra gerileyen devleti eski gücüne kavuşturmaya çalışmıştır (Afyoncu, 2013, s. 178) Padişahın düzenlemelerinden biri 1691-1696 yılların arasında uygulanmış fakat başarısızlıkla sonuçlanan İskân politikası olmuştur. II. Mustafa döneminde özellikle eşkıyalık faaliyetleri yapan aşiretler iskân ettirilmiştir. Bu yolla aşiretlerin halka verdiği zararın önüne geçilmeye çalışılmıştır (Kurtaran, 2017b, s. 1337-1340).

II. Mustafa, 1639 yılında Kasr-ı Şirin anlaşması ile Doğu'da kurulan dostça münasebetle II. Mustafa dönemi de devam etmiştir. İran Şahı I. Hüseyin padişahın cülusunu tebrik etmek mahiyetinde bir mektup göndermiştir (Kurtaran, 2019, s. 320). Fakat Doğu'da kurulan dostça münasebetlerin aksine Batı'da gergin bir hava hakimdi. II. Mustafa hızla düşüncelerini uygularken, önce Sakız Ada'sı alınmış, daha sonra Şahbaz Giray, Lehistan topraklarına girip Lemberg'e kadar ilerlemiştir. Bu olumlu gelişmeler halk tarafından oldukça iyi karşılanmış, tüm bu gelişmelerin sonucunda 30 Haziran 1695 yılında II. Mustafa Macaristan seferine çıkmıştır (Özcan, 2006, s. 275-276). Sefer sonucunda Lippa, Lugaş, Şebeş Kalelerinin düşmüştür. II. Mustafa, bu seferden başarı elde etmesiyle birlikte ikinci bir sefer yapmaya karar vermiş ve 1696 yılında gerçekleşen sefer de Osmanlı orduları Olaş mevkiinde Avusturyalıları bozguna uğratmıştır. Lugaş ve Şebes kaleleri alınmış. Nitekim iki seferin sonucunun da başarılı olması padişahı ve halkı ümitlendirmiştir (Özkan, 2009, s. 1782). Osmanlı ordusu, 1697 yılında üçüncü kez sefere çıkmıştır. Bu esnada Fransa ile İspanya, İngiltere ile Hollanda arasında Lahey yakınlarındaki Ryswick'te bir barış anlaşması imzalanmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'ne karşı Avrupalı devletler bir ittifak oluşturmaya başlamışlardır (Akay, 2018, s. 192).

10 Ağustos 1697 günü Osmanlı orduları Belgrad'a ulaşmış Padişah ve ordunun Belgrad'a gelmesinden iki gün sonra savaş meclisi toplanmıştır. Bu görüşmeler sırasında iki görüş ortaya atılmıştır. Buna göre paşalar, Temeşvar tarafına gidilmesini isterken Amcazade Hüseyin Paşa ise Varadin'e gidilmesini istemekteydi. Lakin Paşaların dediği gerçekleşti ve ordu Temeşvar'a yöneldi (Afyoncu, 2013, s. 280). Osmanlı ordusu, Tuna'dan geçerek Titel Kalesi üzerine yöneldi. Titel Kalesi alınarak tahrip edildi. Akabinde ise Avusturya üzerine taarruza cesaret edemeyen Osmanlı kuvvetleri, Zemun yakasına geçmeye çalıştı. Elmas Mehmed Paşa ivedilikle Tisa üzerine süratle köprü kurulmasını sağladı. Böylelikle ordunun karşıya geçişi sağlandı. Bu esnada Avusturya ordusunun Zenta'ya doğru süratle ilerlediği haberi geldi. İki ordu arasında şiddetli bir çatışma meydana geldi. Prens Eugene, Osmanlı ordusunun ve padişahın karşıya geçtiğini haber alınca, nehri geçememiş olan birlikleri taarruzla dağıttı. Köprü ortasından parçalandığı için askerler karşıya geçemediler. Bunun üzerine padişah buradan 11 Eylül'de Temeşvar'a gitmek üzere ayrıldı(Özcan, 2006, s.278). Zayıf gören Avusturya tarafı da yeniden saldırıya cesaret edemedi. Bu sırada Osmanlı Devleti'nde sadrazamlığa Belgrad muhafızı Amcazâde Hüseyin Paşa getirildi. Bu değişiklik olduğu sıralarda Kaptanıderyâ Mezemorta Hüseyin Paşa, Bozcaada önlerinde ve Andros adası civarında Venediklilere karşı iki zafer kazandı. Zenta savaşından sonra Bosna'ya giren Prens Eugen, Saraybosna'ya kadar ilerleyerek şehirde büyük tahribata neden oldu. Ardından Bosna beylerbeyiliğine getirilen Daltaban Mustafa Paşa bazı kaleleri geri alıp burada bulunan Venediklileri ülkelerine dönmeye mecbur bırakmıştır(Afyoncu, 2013, s. 280). Bu mağlûbiyetin II. Mustafa üzerindeki etkisi büyük oldu. Ancak padişah savaşa devam etmekte kararlıydı. Fakat Amcazâde Hüseyin Paşa başta olmak üzere hükümet erbabı bu uzun ve yıpratıcı savaşı sona erdirmek istiyordu. Gelişmelerin Osmanlı aleyhinde olması nedeniyle savaşı nihayete erdirmek için İngiltere elçisi W. Paget ile Felemenk elçisi J. Colliers'in barış için arabuluculuk yapması kabul edildi(Işık, 2016, s. 139) Belgrad civarındaki Karlofça'da çeşitli devletlerin temsilcileriyle yapılan görüşmeler uzun sürdü. Bu sıralarda Osmanlı Devleti'nin temsilcileri Reîsülküttâb Râmi Mehmed Efendi ile Dîvân-ı Hümâyün tercümanı İskerletzâde Aleksandr Mavrokordato idi(Afyoncu,

2013, s. 280). Yapılan uzun görüşmeler sonucunda 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması ile on altı yıldan beri sürmekte olan savaşlar sona erdi. Antlaşma ile Osmanlı Devleti Tımışvar hariç bütün Macaristan'ı kaybetti. Mora yarımadası Venediklilere, Ukrayna ile Podolya Lehistan'a bırakıldı. Rusya ile burada bir antlaşmaya varılamadığı için yapılacak barış sonraya bırakıldı. Nihayetinde 1700 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması ile de Azak Kalesi Ruslara terkedildi. Barışın yapıldığı devletlerden gelen elçilik heyetlerini kabul etmek için II. Mustafa 1699'da İstanbul'a geldi ve ertesi yıl Edirne'ye döndü(Kurtaran, 2017a, s. 154-157).

Osmanlı Devleti'nin maruz kaldığı çok cepheli savaşlar oldukça yıpratıcı olmuştu ve devletin sosyal ve ekonomik yapısını temelinden sarstı. Artan sefer masrafları için halk üzerindeki yeni vergi yükleri arttı ve mevcut vergi miktarları arttırıldı. Kapıkulu ve tımarlı sipahi teşkilâtları bozulmuş olduğundan genel seferberlik ilân edilerek halktan asker toplandı. Savaş sırasında toplanan bu askerler savaştan sonra memleketlerine geri döndüklerinde, önemli problemlere yol açtılar ve halktan zorla mal ve para almak, toplum düzenini bozmak gibi çeşitli eşkıyalık faaliyetlerine giriştiler. Savaşlar yüzünden beylerbeyi ve sancak beyleri uzun süre görev bölgelerinde bulunamadıklarından eşkıyalık hareketleri baş gösterdi; topraklarını terk eden çiftçiler güvenliği sağlamakla vazifeli yarı resmî sarıca ve sekban teşkilâtına katıldı. II. Mustafa, bu tür eşkıyalık hareketlerinin önüne geçebilmek için bir yandan teftişçi adı altında valiler tayin ederken diğer yandan sarıca ve sekban teşkilâtının kaldırıldığını ilân etti. Devlet merkezine uzak olan eyaletlerdeki isyanlar ise siyasî özellikteydi. Şehrizor taraflarında hüküm süren Bebe Süleyman adlı zorba, İran toprağı olan bazı yerleri zapt etti. 1699'da Bağdat Valisi Hasan Paşa'nın kumandasında üzerine kuvvet gönderilen Bebe Süleyman mağlûp olunca Hakkâri'ye doğru kaçtı. Bu arada Suriye'nin nüfuzlu Arap kabile reislerinden Hüseyin el-Abbas'ın isyanı Halep-Şam kesiminde karışıklığa yol açtı. Bu sıralarda Karlofça Antlaşması'nın bazı maddelerinin uygulanmasında çıkan anlaşmazlık Kırım'da bir iç karışıklığa sebep oldu. Karlofça Antlaşması'na göre Kırımlıların Bucak'tan çıkarılarak Özü kıyılarındaki Kırım topraklarına yerleştirilmesi gerekiyordu. Bu maddeyi kabul etmek istemeyen Gazi Giray, Kırım Hanı Devlet Giray'a başkaldırmış, hadise Gazi Giray'ın Osmanlı hükümetince Rodos'a gönderilmesiyle sona ermiştir (İnalçık, 2015, s. 245-249). Bir diğer huzursuzluk da Gürcistan tarafında meydana gelmiştir. Gürcistan beylerinden olan Açıkbaş meliki Osmanlı hâkimiyetini tanımayınca görevinden alınmış ve bölgede sükûnet sağlandı (Afyoncu, 2013, s. 280).

Karlofça Antlaşması, Osmanlıların Viyana Kuşatması ile başlayıp on altı yıl kadar süren çok cepheli savaşları sona erdiren antlaşmadır (Sander, 2016, s. 132). 16 yıl süren bu savaşlar Osmanlı Devleti'nde ciddi derecede iktisadi problemlerin yaşanmasına neden oldu. Savaşın en önemli aktörlerinden birisi olan Avusturya, İspanya veraseti sebebiyle Fransa ile çıkması muhtemel yeni bir savaş öncesinde barıştan yana bir politika izlemekteydi. Aynı düşünce savaşlardan pek fazla umduğunu bulamayan Venedik için de geçerliydi. Burada Venedik'in amacı, Avusturya'ya uyararak barış yapmaktı. Rusya ve Lehistan tarafları savaşa devam etmek istemekle birlikte yalnız kalacakları düşüncesi ile belli şartlar ileri sürerek barış yapmayı kabul etti. Bu şekilde uzun süren görüşmeler sonucunda Osmanlı tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan Karlofça Antlaşması pek çok açıdan Osmanlı Devleti için önemli yenilikler ve ilkler taşıdı. Osmanlılar ilk kez müzakere ederek bir antlaşma imzalamış olmaktadır (Kurtaran, 2014, s. 397). Ayrıca daha önce ki antlaşmalarda kendi istediklerini dikte ettiren Osmanlı Devleti ilk kez masa başı diplomasi ile tanışmış oldu (Kurtaran, 2016, s. 103; Kurtaran, 2018b, s. 335).

Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti tarihinde ilk kez bir antlaşma için arabulucu kullanmak zorunda kaldı. Bu anlamda Karlofça Antlaşması Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisinin ilk resmi belgesi olarak kabul edilebilir ve Hristiyan Avrupa devletleri ile Osmanlı Devleti arasında yapılan en önemli ve dikkat çekici antlaşmalardan biridir(Sander, 2016, s. 140). Antlaşmada Osmanlı yetkilileri herkese eski topraklarının verilmesi ilkesini savunmuşlar ve görüşmeler sonucunda bu isteklerini önemli ölçüde kabul ettirmişlerdir. Ayrıca antlaşma ile Osmanlı Devleti ilk kez Rus Çarı'nın imparatorluk unvanını kabul etmek zorunda kalmıştır. Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin defansif politikaları sona ererken, yerine savunma ve diplomasi ağırlıklı bir politika aldı. Osmanlı reayası olan Katoliklere mezhep özgürlüğü tanınması ise Avusturya'nın Osmanlı iç işlerine müdahale etmesinin önünü açmıştır. Venedik'e verilen önemli topraklar Osmanlı Devleti'nin Ege denizindeki hâkimiyetini azaltırken, yine Lehistan'a verilen

topraklar ve haklar nedeniyle Osmanlı Devleti, Kazaklar üzerindeki egemenlik haklarını kaybetti(Kurtaran, 2018a, s. 154-157).

2. II. Mustafa Dönemi'ne Ait 1701 Tarihli Masraf Defteri Üzerine Bir Değerlendirme

Karlofça Antlaşması'nın imzalanması hem kapıkulu ordusundan hem de halk tarafından tepki çekti (Lamartine, 1995, s. 785). Bu antlaşmaya tepkiler devam ederken II. Mustafa, 21 Mart 1701'de hükümeti İstanbul'dan Edirne'ye taşıma kararı aldı. Sebep olarak ise 1699 Karlofça Antlaşması ile çizilen sınırları gösterdi (Kurtaran, 2018c, s. 2-4). Yeni sınırlara Edirne, İstanbul'dan daha yakındı. Ayrıca padişah sınır tahdit çalışmalarının yapılması için belirlenen komisyonları yakından incelemek ve Edirne'nin merkez olmasının daha avantajlı olduğunu da düşünerek böyle bir karar almıştır. Ancak II. Mustafa'nın bu kararı uygulamasında hükümet üyeleri ile birlikte Edirne'ye yerleşmesi için Şeyhülislam Feyzullah Efendi ikna etmiştir. II. Mustafa'nın saltanatı boyunca hükümette söz sahibi olan hocası Feyzullah Efendi, sultanı Edirne'ye yerleşmeye ikna ettikten sonra yakınlarını devlet makamlarına getirmiştir. Bu duruma gelecek tepkileri engellemek için de padişahı Edirne'ye yerleşmesi için ikna etmiştir. II. Mustafa'nın Edirne'ye yerleşmesi büyük bir masrafa yol açmış ve İstanbul halkına ekonomik anlamda bir darbe olmuştur. Bu tepki aradan dört yıl geçtikten sonra 1703 Edirne Vakası ile cereyan etmiştir (Sevinç, 2004, s. 42-45). Makaleye konu olan Masraf Defteri İstanbul'dan Edirne'ye uzanan bu yolculuğun hangi alanlarda ne kadar harcama yapıldığına dair detaylı bilgiler içermektedir. Defter incelenerek taşınma esnasında bir isyana sebebiyet verecek derecede büyük harcamaların yapılıp yapılmadığı daha şeffaf bir şekilde değerlendirilmiş olacaktır. Aynı zamanda daha önceki benzer defterlerle mukayeseli bir değerlendirme olanağı da incelemeye tabi olacaktır.

Masraf Defteri denildiğinde bu defterleri yalnızca devletçe tutulan kayıtların yer aldığı defterler olarak görmemek gereklidir. Nitekim bu defterlerin hususi nitelikte tutulanları da mevcuttur. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde müteferrik defterler fonunda bulunan "Hususî Masraf Defterleri" olarak kaydedilen bu defterlerin çoğunluğu konak, çiftlik vb. gibi gayrimenkuller ile çalışanlarına ait günlük masraf listelerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda aralarında tüccar ve esnaf zümresine ait defterler de mevcuttur. Sıklıkla orta ve üst rütbeli devlet erkânının alacak ve borç hesaplarını ihtiva eden bu defterler, ilk bakışta hesap kayıtlarını içermesi bakımından oldukça az bilgi içermektedir. Ancak derinlemesine yapılacak incelemelerde bu defterlerin satır aralarında ilgili dönemin siyasî ve kültürel unsurlarına erişmek mümkün olabilmektedir. Nitekim bazı defterlerde ilaç tarifleri şiirler, türkü güfteleri gibi farklı konulara ait bilgilere rastlanabilmektedir. Yine bu defter kayıtları tutulurken genellikle gelirler, harcamalar, borçlar ayrı ayrı belirtilerek kayıt tutulmuştur (Doğan, 2018, s. 356-359). Ancak 1701 tarihli elimizdeki defter II. Mustafa dönemine ait bir defter olmasına rağmen hususi nitelikteki defterler kategorisine girmemektedir. Nitekim defterdeki kayıtlar incelendiğinde içeriğinde yer alan bilgiler genellikle devlete ait harcamaların da dâhil edildiği bir veri akışına sahiptir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde 1701 tarihli Masraf Defteri içeriğinde tamirat masrafları, mühimmat perde masrafı, kale harcamaları, göç masrafları, Moskov, Leh, Felemenk elçi masrafları, av masrafları, saray mefruşatları, Divan-ı Hümayun levazım masrafları, cenaze masrafları gibi birçok kaleme yapılan harcamalara yer verilmiştir (BOA. MAD. d. nr. 03798).

1701 tarihli defterdeki ilk harcama kalemiyle ilgili kayıtlarda genel bir çerçeve çizilmiştir. "*Defteri irâd ve mesârif-i zuhûrât ber-mucib-i defâtir-i aklâm-ı hazîne-i âmire irâd-ı mevâd-ı mezkûrîn*" başlığı altında yer alan harcamalar çoğunlukla askeri kaynaklı olup, pişkeşler³ (Karaca, 2007, s. 294), tımar ödemeleri, kalyon ödemeleri, kale ve iskele harcamaları gibi çeşitli kademelere ait masraflar da bu başlıkta kendine yer bulmuştur. Ödemelerin hangi bölgelere ait olduğu, ödemeler yapılırken hangi para biriminin kullanıldığına dair bilgilerin yanı sıra harcamaların toplam ve kusurat ile ilgili detayları da biraz karmaşık bir yapıda olsa da deftere kaydedilmiştir. 1113 Tarihli Masraf Defteri'nde harcamalar ve alınan ürünler kayıt altına alınmıştır. Bu defterde, ürünlerin cinsi ve mahiyeti, fiyatı ve miktarı yazılmıştır. Ancak söz konusu başlık altındaki harcamaların düzenli bir sırayla takip edilmediği aşağıdaki tablolarda da görülmektedir.

³Genel manada "hediye, armağan" anlamına gelen Farsça pişkeş kelimesi terim olarak Osmanlı Devleti'nde padişah, sadrazam ve diğer devlet adamlarına, şehzadelere alt makamlardan takdim edilen hediyeleri ifade etmektedir.

Tablo 1. “Defter-i irâd ve mesârif-i zuhûrât ber-mucib-i defâtir-i aklâm-ı hazîne-i âmire irâd-ı mevâd-ı mezkûrîn” başlıklı harcamaların askeri mahiyeti (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 1).





An akçe-i darbhane-i âmire Faiz-i an akçe-i gayr-i ez-maktu'a-i sim ve sarrâfân ve kalcıyân: 21.468.383 guruş An akçe-i resm-i mîrî: 9.672.249 Aylık Baş Kadın: 2.880.000	An akçe-i mu'accele-i bazı kurrâ ve mukâta'ât ve vilâyet-i Rumeli ve Anadolu Guruş:18.303.073 Be-hesâb-ı kise:366 Küsûr:3.073	
6.792.249 Cem'an yekûn:28.260.631 guruş Be-hesâb-ı kise:565 Küsûr:10.631	Faiz-i an-akçe-i darbhane-i âmire esmân an-gurre-i zi'l-hicce sene 1112 ila gâye-i ZA sene 1113 Guruş:22.672.911 Kise:453 Küsûr:22.911	
An akçe-i bedeliye-i mezkûrîn An-akçe-i bedeliye-i zü'emâ ve erbâb-ı timâr Guruş-ı esedi:25000 Maraş 22.370 Kadıllı 7.500 Rakka	An akçe-i sülûsân ve sülûs-i mevâcib-i neferât-ı kalâ-i Rumeli ve Anadolu Guruş-ı esedi: 14.602,5 İhtimal-i âdem-i tahsil: 9.602,5	
54.870 00.396 in'âmât	:5.000	
54.474 6.536.880 An-akçe-i bedeliye-i cebelûyân Guruş-ı esedi:29.370 Rumeli 21.200 Anadolu 50.575 10.575 Âdem-i tahsil 40.000 4.800.000 Cem'an yekûn: 11.336.880 Be-hesâb-ı kise:236 Küsûr:36.880	Guruş: 6.000 Be-hesab-ı kise:12	
An-akçe-i âdet-i ağnâm ve a'şâr-ı ra'iyye-i Tataran-ı Nogay	An-akçe-i rûûm-ı berevât tâbî'i divân-ı âlî	An-akçe-i bedel-i gedik-i müteferrikahlık ve çavuşluk
2.700.000 Guruş Be-hesâb-ı kise: 54	296.645 guruş Be-hesâb-ı kise: 5 Küsûr: 46.645	668.074 guruş Be-hesâb-ı kise: 13 Küsûr:18.074
An-akçe-i Pişkeş 344.870 guruş Be-hesâb-ı kise: 6 Küsûr: 44.870	An-akçe-i beytü'l-mâl-ı hassa ve âmme 193.410 guruş Be-hesâb-ı kise: 3 Küsûr: 43.410	An-akçe-i bahâ-ı muhallefât 18.435.557 guruş 240.000 bıyıklı Mehmed b. İsmail 2.083.007 guruş Be-hesâb-ı kise: 41 Küsûr: 33.557

Tablo 2. “Defter-i irâd ve mesârif-i zuhûrât ber-mucib-i defâtir-i aklâm-ı hazîne-i âmire irâd-ı mevâd-ı mezkûrîn” başlıklı harcamaların kale, iskele, kalyon vesair harcama kalemleri (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 1).

An-Akçe-i bahâ-i mezkûrîn	An-akçe-i bahâ-i hamâm der kal'a-i İnebahtı 24.000 guruş	An akçe-i bâz-ı hazîne-i mevâcib-i cebeciyan-ı Babadağı
An-akçe-i bahâ-i hân-ı cedîd der iskele-i Trablus-Şam 84.000 guruş	Cem'an yekûn : 294.000 Guruş Be-hesâb-ı kise: 5 Küsûr: 44.000	120.000 guruş Be-hesâb-ı kise:2 Küsûr:20.000
An-akçe-i bahâ-i kalyetehâ-i amel-i âmire ve kerâste-i kalyon-ı atfk 186.000 guruş	An-akçe-i mahsûl-ı ze'amet kâtib Ahmed bâ-mu'amele-i sa'ir-i Bağdad 120.000 guruş	An akçe-i icâre-i müeccele-i mahzen-i köyde der kurb-ı mahzen-i şirb 7.200 guruş
An-akçe-i zimmet-i Ahmed Efendi emîn-i matbah-ı âmire 1.800.000 guruş Be-hesâb-ı kise: 3 Küsûr:30.000		

	Be-hesâb-ı kise: 2 Küsûr:20.000	
An-akçe-i ta'ahhüd-i mezbûrîn		An-akçe-i bedeliye-i hanehâ şâ'ir zâdegân ve orta ve etrâf ödenesi sene 113 Guruş-ı esedî : 24.627,5 Etrâf-ı Edirne 50.706 ve on
An-ta'ahhüd-i kabile-i Mamalu 904.729 guruş	An-ta'ahhüd Mîra Beşir 63.000 guruş	
Cem'an yekûn : 967.729 Be-hesâb-ı kise: 19 Küsûr:17.729		75.333,5 21.273 kıyâs-ı hanehâ-i şâ'ir zâdegân ve asl-ı mesârif-i müteferrika 54.060,5 guruş Yekûn: 6.487.260 guruş Be-hesâb-ı kise: 129 Küsûr: 37.260
Yekûn-i irâd		
67.375.609 Guruş Be-hesâb-ı kise: 1.347 Küsûr: 25.609		

Tablo 3. “*Minha el-mesârif Asitane'den Edirne'ye olan harekât mesârifî*”(BOA. MAD. d. nr. 03798, s.1).
“*Edirne'de mefrûşât ve hasır ve şem' mesârifî*” başlığı altındaki listede ise Edirne'de oluşturulacak olan sarayın içini döşemek amaçlı oda mefruşatı, halı, perde-i hümâyûn gibi giderlere yer verilmiştir.

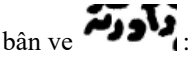
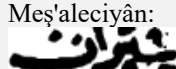
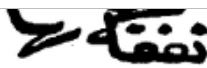
Be-cihet-i mubâya'a-1 zehâir der  uşağ-1 hümâyûn : 788.108 Guruş	Be-cihet-i mühimmât-ı mezkûrîn Mehterhane: 231.577 Tuğ-ı hümâyûn: 22.240 Sancakuha: 5.120 Defterhane ve muhasebe: 36.360 Hazine-i bîrûni: 61.990 Hazine-i enderun: 348.344 Harem-i hümâyûn: 19.200 Saye-i yeniçeriyân: 160.000 Mâdâni eşyâ ve sahan : 500 Esmân-1  :79.200 Baha-i mezru"at-1  :56.400 970.931 guruş	Be-cihet-i icârât-ı mezkûrîn Araba-ı sirim: 141.066 Araba-ı Kav: 461.680 Bargirân: 399.520 Şem'idân: 128.720 Meş'elciyan: 53.600 Kulağuzân: 3.360 1.187.946 guruş 44.000 arabacıyan 1.231.946 
Yekûn-ı hareket-i Asitâne 3.179.905 Be-hesâb-ı guruş-ı esedî: 19.874, 16 2.384.929 Guruş Be-hesâb-ı kise: 47 Küsûr: 34.929		

Defterin oluşturulmasındaki ana sebep İstanbul'dan Edirne'ye olan taşınma merasimi olduğundan aşağıdaki tabloda taşınma sırasındaki harcama kalemleri belirtilmiştir. “*Minha el-mesârif Asitane'den Edirne'ye olan harekât mesârifî*” başlığı altındaki harcama kalemleri hareket için oluşturulan mürettebat, bazı eşyalar, saray içi harcamalar ve hareket esnasında kullanılacak vasıtalar için ayrılan meblağlardan oluşmaktadır. Taşınma işlemi için hayvanlar kullanıldığı gibi gerekli hallerde arabalara da kullanılmıştır. Yine burada da toplam harcama ve kûsuratlara yer verilmiştir.

Tablo 4. “Edirne’de mefrûşât ve hasır ve şem’ mesârifi”(BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 1).

Be-cihet-i mefrûşât Oda meşrufat: 310.000 Kasr-ı alay: 136.000 Kasr-ı divan: 32.000 Kaliçe-i kebîr:66.666 Ezban: 27.480	Be-cihet-i hasır 497.280 sarây-ı 4.800 câmi'	Be-cihet-i mühimmât 469.720
Yekûn:610.146 Perde-i hümayun: 557.600	502.010 suğra 1.280 kübra	
1.163.746	503.360 guruş	
Cem'an yekûn: 2.136.866 Be-hesâb-ı guruş-ı esedî: 13.355, 16.5 Yekun: 1.602.649 Be-hesâb-ı kîse: 32 Küsûr: 2.649		
Cem'an yekûn: 2.136.866 Be-hesâb-ı guruş-ı esedî: 13.355, 16.5 Yekun: 1.602.649 Be-hesâb-ı kîse: 32 Küsûr: 2.649		

Tablo 5. Çatalca ve Bosna olan Şikâr Mesârifi”(BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 1).

Be-cihet-i bahâ-i zehâir 6.290.505 Guruş	Be-cihet-i bahâ-i bargîran-ı istabl-ı âmire 3.248.050 guruş	Be-cihet-i bahâ-i mefrûşât bahâ-i  ve bân ve  : 775.987 guruş
Be-cihet-i mesârif-i mühimmât ve müteahhidhâne 353.120 guruş 36.800 mühimmat çadır 15.000 kazık ve tokmak	Be-cihet-i bahâ-i keçe ve organ arabahâ-i harem 19.333 guruş 82.062 ta'mîr-i arabahâ-i hassa	Be-cihet-i icârât ma'a hareket-i Edirne : Bargîrân ve arabahâ:9.210.266 Meş'aleciyân: 378.540  : 26.133 Kulağuzan: 14.400
391.420 guruş	101.395	Yekûn: 9.629.339
Be-cihet-i  Bargir mekârı: 56.600 Araba-ı esb: 53.040 Araba-ı kav: 200 arabacıyan-ı tob: 24.000	Be-cihet-i Harc-ı râh : 43.040 guruş	Cem'an yekûn: 20.613.576 Guruş Be-hesâb-ı guruş-ı esedî: 128.834,5 guruş 14 para
Yekûn: 133.840		15.460.182 guruş Be-hesâb-ı kîse: 309 Küsûr: 10.182

II. Mustafa babası IV. Mehmet gibi özellikle ava meraklı bir padişah olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim gittiği her yerde çoğunlukla atışlar düzenlendiği ve bazen kendisinin de bunlara katıldığı kaynaklarda belirtilmektedir (Kurtaran, 2017a, s. 144-147). Bunlara gör Sultan II. Mustafa'nın av faaliyetlerinde uygulanan iki farklı tür olan törenli ve törensiz av faaliyetlerinin her ikisini de gerçekleştirilmiştir. Döneme ait kaynaklarda padişahın katıldığı seferlerde bile av faaliyetleri tertip ettirdiğinden bahsedilmektedir. Bilhassa savaşlar sırasında yapılan bu tür av faaliyetleri askerî bir tatbikat olarak da görülebilmektedir. Padişahın av faaliyetleri kaynaklarda daha çok “sayd ü şikâr” ya da “şikâr-ı hümâyûn” şeklinde geçmektedir (Kurtaran, 2018d, s. 151). 1701 tarihli elimizdeki defterde de “Çatalca ve Bosna olan Şikâr Mesârifi” başlığı ile belirtilen kısımda II. Mustafa'nın mutad olduğu üzere av için de bir masraf dökümü oluşturulmasını istediği görülmektedir. Listede av için kullanılacak ulaşım vasıtası olarak hareket için atlar, bargir ve arabalar kullanılırken meşaleciler gibi bazı görevliler de kafileye eşlik etmiştir.

Ayrıca av esnasında muhtemelen konaklamak maksadıyla çadır ve onu kurmak için de tokmak ile kazık gibi malzemelerin yanı sıra keçe ve urgan da listede yer almıştır. Aynı zamanda tamirat için de belli bir meblağ ayrılmıştır.

Tablo 6. “Mesârif-i mukarrereye dâhil olandan mâ'adâ ta'mîrât mesârifî” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 2).

“Mesârif-i mukarrereye dâhil olandan mâ'adâ ta'mîrât mesârifî” başlığı adı altında saray için yapılan diğer masraf kalemleri listelenmiştir.




Be-cihet-i mesârifât-ı ta' mîrât		Be-cihet-i ta'mîrât-ı kalâ'	
Guruş-ı esedi		Guruş-ı esedi	
2140	Sarây-ı cedîd-i âmire-i Asitane	20.000	Kal'a-ı Belgrad
23.212,5	Sarây-ı Edirne	4.820	Def'a
2.473	Rah-ı ab ⁴ ve oda-ı serdârân-ı matbah der Edirne	24.820	Yekûn
6.310,5	Saray-ı Akpınar	16.666,5 ve 0,5	Kal'a-ı Niş
4.891,5	Ahurhâ	16.737	Kal'a-ı Tamaşver
39.027,5	Yekûn	28.480	Kal'a-ı Bosna
16.385	Çatalca ve Bağcı ve	34.177,5	Kal'a-ı İnebahtı ve Preveze
	Guruşundan ve gayrihi		
21.373,5	Cisr-i Sarachâne	3618	Kal'a-ı Eğriboz
24.56,5	Cisr-i Arda ve Meric	583	Kal'a-ı Malatiye
4.032	Cisrihâ-ı Davudpaşa ve Yahşifakih ve Edirne ve gayrihi	1.000	Kal'a-ı Foça-ı Atik ve Cedid
7.000,5	Saray-ı üç şerifelü	102	Kal'a-ı İnoz
3.050	Odahâ-yı Tophane ve mahzen-i yuvalık	2.100	Kal'a-ı Mak
208	Sakf-ı menzilhâne	128.284 ve 0,5	Yekûn
248,5	Anbar-ı çuka-ı yeniçeriyân	16.666,5 ve 0,5	Dâhil-i mesârif-i mukarrere
4.183 ve 1	Sedd-i İskenderiye	111.617,5	Yekûn
833 ve 1	Ta'mîr-i Baruthâne-i Selanik		
98.798 ve 0,5	Yekûn		
54.166,5 ve 0,5	An-cânib-i emîn-i şehri-ı gayr-i ez-mukarrere		
152.964,5 ve 1	Yekûn		
Be cihet-i ta' mîrât			
Guruş-ı esedi: 264.583 ve 1 para			
31.750.000			
Be-hesâb-ı kise:635			
Menzeletlü Hân-ı âlişânın Sekbân akçesi ve Kağılgay Sultan ^{لاذنه}			
Be cihet-i ücret-i sekbânân	Be-cihet-i in'am-ı Kağılgay Sultan	Be-cihet-i Çerge ve çadır	
Guruş-ı esedi:40.000	Guruş-ı esedi: 4.500	Guruş-ı esedi:375	
		128 simve bir kıt'a tarab kılınc	
		465 guruş	
Yekûn Guruş-ı Esedi:			
44.995			
Be-hesâb-ı kise:107			
Küsûr: 49.400			




⁴ “Rah-ı ab” itibarlı meslek manasına gelmektedir.




Tablo 7. “Darbhânedен ulûfe alan sikkezenler ve darbhâne zimmeti icâresi” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 2).

Defterde “Darbhânedен ulûfe alan sikkezenler ve darbhâne zimmeti icâresi” adı altında yapılan harcamalara da yer verilmiştir.

Be-cihet-i ulufe-i sikke zenân		Be-cihet-i icâre-i zemîn-i darbhâne-i âmire	
Muhâsebe:50 Fi sene: 17.700	Muhâsebe:230 Ruznamçelü:80	Muhâsebe:1.140 Fi sene: 13.680	
	310 Fi sene:109.740 Fazla:27.435		
	82.305 Guruş		
Yekûn:100.005 guruş			
Cem'an yekûn:1.136.850			
Be-hesâb-ı kîse:2			
Kûsûr:13.685			

Tablo 8. “Bağdad zahiresi ve Diyab-ı bend  mesârifi ve  donanması Salpaşı  Berâ-yı Kal'a Bağdad”(BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 2).

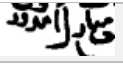


“Bağdad zahiresi ve Diyab-ı bend  mesârifi ve  donanması Salpaşı  Berâ-yı Kal'a Bağdad” başlığı altında zahire ihtiyacından hâsil olan harcama kalemleri yer belirtilerek yazılmıştır. Burada sözü edilen harcamalar tablodan anlaşıldığı kadarıyla donanma için ihtiyaç duyulan kereste vesair malzemelerin de dâhil edildiği gibi aynı zamanda neferatın yemeği için yapılan harcamalar listelenmiştir.

Be-cihet-i bahâ-yı hinta sene 1114  mübâya'a-ı İbrahim Ağa ser-bevvâbîn 109.720,5 esedî guruş 11.946 hâsıl-ı mukâta'at	Mukaddem bazı mesârif için havâle olunan akçeleri  kalan: Guruş-ı esedî: 108.534,5 Bu def'a havâle olunan: 25.000	În'âmât-ı ve harç-ı râh-ı ser-bevvâbîn ve Kahveciyân În'âmât: 6.000 guruş Harc-ı râh: 1.450 guruş	
97.774,5 20.741,5 ziyâde-i sene 1113			
77.033 3.209 guruş 62.075,5 guruş-ı esedî Fi bulgar 19,5 guruş	133.534,5 guruş	7.450 guruş	
Be-cihet-i bahâ-i Türkman ve güşterkilüyan sipâh ve silahdâr: Guruş-ı esedî: 456,5 ve 8 para 1 akçe	Be-cihet-i ücret-i perdahtçıyan ⁵ -ı barok Guruş-ı esedî:520	Yekûn-i Kal'a-ı Bağdad: Guruş-ı esedî:204.536,5 guruş 8 para 1 akçe	
Mesârif-i nehr-i Diyab		Mesârif-i donanma-yı nehr-i şat	
Be cihet-i ücret-i kat'ı kerâste: 23.000 guruş-ı esedî	Be cihet-i salhâne: 277.250 guruş-ı esedî	Be-cihet-i bahâ-i hinta-i peksimâd ve tabhiye ve tülhâ: 27.575,8,1 guruş-ı esedi 200 harc-ı rah-ı mübâşir-i tabbah	Be-cihet-i medâd-ı maiyyet-i Mehmed Paşa baş ve buğ: 2083 guruş-ı esedî 625: yemekliğ-i kapudan paşa
Be cihet-i bahâ-i âlât ve demür  haleb: 5.993 guruş-ı esedî	Be-cihet-i kal'ât-ı firkahâ ve gayrihi 6.000 guruş-ı esedî	27.775	2.708 guruş
Yekûn: 68.993 guruş-ı esedî		Yekûn: 313.733.5 guruş-ı esedî ve 5 para	
(Yekûn-i Bağdad ve nehr-i Diyab ve donanma-yı şat) 587.263 Guruş-ı esedî 10 para 7.047.159			
Be-hesâb-ı kîse: 1.409			
Kûsûr:21.590			

⁵ “Perdahtçıyan” kelime olarak; Cilâ, parlaklık, düzleme ve temizleme anlamlarını ihtiva etmektedir.

Tablo 9. “Moskov ve Leh ve Nemçe ve Venedik ve İngiltere ve Felemenk Elçilerinin Mesârifi” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 2).

Defterde yer alan bir diğer harcama kalemi de elçilere yapılan masraflarla ilgilidir. Bu masraflar konaklama, vasıta temini, konak tamirâtı gibi kalemlerden oluşmaktadır. “Moskov ve Leh ve Nemçe ve Venedik ve İngiltere ve Felemenk Elçilerinin Mesârifi” başlığı altındaki bu bölümde de ücretlerin hangi ülke elçisi için ödendiği ve hangi kalemlere harcandığı tek tek kayda geçirilmiştir.

Berây-1 elçi-yi kebîr ve sağîr-i Moskov		Berây-1 elçi-yi Venedik	
Guruş-1 Esedî		Guruş-1 Esedî	
16.200	Nü'âb-baha-1 rikâb amed ü reft	1.682,1,1	Girân-1 hanhâ
18.990,5 ve 8,5 para	Nü'âb 	172,5 ve 0,5	Nafaka-baha-1 ağa ve çavuşân
5.238 ve 10 para	Tefehhüm bahâ	80	Harc-1 râh-1 çavuşân
70	Bahâ-i 	106,5	Kise-i nâme
40.498,5 ve 18,5	Yekûn	2.041,5 ve 1	Yekûn
692		Mefrûşât	Berây-1 elçi-yi Nemçe
272	Girân-1 hanehâ	3.203,1,1	Minha-1 zehâir-i münâvele
50	Bahâ-i Çayır	447,5	Ücret-i araba
408	Kise-i tam	150	Bahâ-i 
1.740	Bahâ-i Bargirân	4.800,2	Yekûn
1.190		Harc-1 râh-1 amed ü reft	Berây-1 elçi-yi İngiltere ve Felemenk
1.000	Bah- raht-1 divân	485	Bahâ-yi zehair
27,5	Ta'mîr-i konak	150	Ta'mîr-i konak
1.277,5	Ücret-i bargir ve karye amed ü reft	335	Ücret-i araba
47.155,5 ve 18,5 1	Yekûn	426	Ücret-i güdekeçi ve kul an Belgrad ilâ Rusçuk
Berây-1 elçi-yi kebir-i Leh	100	Harc-1 râh	
Guruş-1 Esedî		140,5	Ücret-i akâm ve meş'aleci
4.971 ve 18 para	Bahâ-i zehâir	173,5	Bahâ-i hil'at
7 ve 13 para 1 akçe	Ücret-i sakâyân	1.810,5,3 para	Yekûn
4.978,5 ve 11	Yekûn		
Yekûn:60.787,5 guruş-1 esedî ve 4,5 para			
Berây-1 elçi İbrahim Paşa Be-cihet-i bahâ-i zehâir: 849,5 guruş-1 esedî ve 13 para	Berây-1 elçi Mehmed Paşa Be-cihet-i zehâir: 318 guruş-1 esedî ve 3 para 2 akçe	Berây-1 elçi Özbek Mefrûşât: 50 guruş-1 esedî Harc-1 râh:50 guruş-1 esedî Ücret-i araba: 40 guruş-1 esedî 140 guruş-1 esedî	
Yekûn:1.307,5 guruş-1 esedî ve 16 para ve 2 akçe			
Yekûn-1 mesârif-i elçiyân			
62.095,5 esedî guruş,0,5 para, 2 akçe			
6.699 esedî guruş, 10 para, 1 akçe ber-mûcebi zehâir fûrûht			
68.794,5 esedî guruş, 11,5 para, 1 akçe			
8.257.376 guruş			
Be-hesâb-ı kise:165			
Küsûr:5.376			

Tablo 10. “Dökülecek beş furun topun masrafı” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 3).




“Dökülecek beş furun topun masrafı” başlığı altındaki harcama kalemleri ise fırın, kürekci ve top malzemeleri ile ilgilidir.

Be-cihet-i bahâ-i mezkûrîn Nühâs kıt'a : 3.000 (silik) 550 mevcûdiye 2.450	Mesârif-i furûn : 31.821 guruş-ı esedî Furûn: 2 Guruş-ı esedî: 12.000
107.800 31.100 oyuklu gövde	Furûn: 3 Guruş-ı esedî: 19.821
77.800 Guruş-ı esedî: 61.500	Yekûn Guruş-ı esedî : 105.321 15.000 dâhil-i mesârif-i mukarrere
An-cânib-i küreciyân-ı Kastamonu : Adet: 2.000 kıymeti: 80 sağ An-cânib-i Keşhâne-i : 578.000 guruş	90.321
Kal'a kıt'a: 300 Defter-i varaka : Guruş-ı esedî: 12.000 kıymeti: 40guruş Yekûn: 3.500 guruş-ı esedî	10.838.520 guruş Be-hesâb-ı kîse: 216 Küsûr: 3.820

Tablo 11. “İnebahtı ve Bosna ve Belgrad ve Tamaşvâr Kal'aları Mühimmâtı Mesârifî ve Baruthane masrafları” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 3).


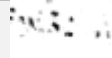
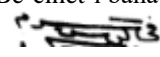
“İnebahtı ve Bosna ve Belgrad ve Tamaşvâr Kal'aları Mühimmâtı Mesârifî ve Baruthane masrafları”nın yer aldığı listede kale ve baruthane masrafları yer belirtilerek ve şahıs isimleri yazılarak kaydedilmiştir.

Berây-ı Kal'a-ı İnebahtı 3.202.240 tophâne 113.220 cebehâne 3.315.460 Guruş-ı esedî : 20721,5 ve 5 para	Berây-ı Cânib-i Bosna 2.000 mesârif-i kundak Guruş-ı esedî 732 bahâ-i kurşun 3.000  hamel-i top 360 ücret-i estiran vesair 6.092 guruş 4.205 bahâ-i zehâr-i lâzimehâ-ı vakf 10.297 guruş	Berây-ı cânib-i mezkûrîn Guruş-ı esedî 2.554 baha-i mesâmir-i Belgrad 2.056,5 mühimmât-ı Tameşvâr 3.610,5 210,5 Kal'a-ı Acu 4.821 guruş
Yekûn-i mühimmât-ı kalâ-ı mezkûrîn		
Guruş-ı esedî : 35.839,5 ve 0,5, 5 para 8.333 ve 1 para dâhil-i mesârif-i mukarrere 27.506 guruş 1, 5 para 3.300.775 guruş Be-hesâb-ı kîse:66 Küsûr: 775		
Belgrad Kal'ası muhafızlarının nan tabhiyyeleri ücreti	Asitâne ve Selânik Baruthâneleri Mesârifî	
Be-cihet-i ücret-i tabhiye-i nân belgrad an-gurre-i rebiulevvelî sene 1.110 ila gâye şevvâl sene 112 : 1.550.000 guruş Be-hesâb-ı kîse:31	Be-cihet-i bahâ-i güherçile ve mesârif-i baruthâne- i Selânik ve asitâne : Guruş-ı esedî : 16.000 4.104 dâhil-i mesârif-i mukarrere	

	11.896 asitâne : 6.300 selanik 18.196 guruş	
	2.183.520 guruş Be-hesâb-ı kise:43 Küsûr: 33.520	
Benaluka ve Hânesi Mesârifi	Mevlid-i şerîf için Haremeyn-i muhteremeyn tarafına gönderilen evânî vesâir mesârifi:	
Be-cihet-i mesârif- mezkûr : Guruş-ı esedî : 5.000 Binâ-ı Nühâs 500 harc-ı râh-ı Ali Çorbacı	Be-cihet-i mesârif-i mezkûrın : 180.886 mesârif-i evâni 6.800 kise-i nâme 32.000 harc-ı râh-ı kurşunciyân 219.686 Guruş-ı esedî: 1.273, 1,5 para	
780.000 guruş Be-hesâb-ı kise: 15 Küsûr: 30.000	164.764 Be-hesâb-ı kise:3 Küsûr:14.764	
Mukarrereden mâ'adâ tersâne mesârifi Be-cihet-i mesârif-i tersâne-i âmire berây-ı icârât ve livâdem-i sâire-i kalyonhâ gayr-i ez-mesârif-i mukarrere ber-vech-i tahmîn Guruş-e esedî: 177.500	Kapudan kalyonu kerâstesinin kat' ve nakli Be-cihet-i mesârif-i kat' küsûd-ı kerâste-i kalyon-ı kapudan ma'a sûtûn ve seren an Göksu ve  Guruş-ı esedî : 15.000 ücret-i kat' 3.300 Ücret-i 	
12.500.000 Be-hesâb-ı kise:240 Küsûr:60	18.300 guruş 2.196.000 Be-hesâb-ı kise:43 Küsûr: 4.000	
Mukarrereden mâ'adâ		
Be-cihet-i bahşîş ve ulûfe-i levendân	Be-cihet-i avn-i mesârif-i Mehmed paşa mutasarrıf-ı	Be-cihet-i harc-ı râh Guruş-ı esedî:
Guruş-ı esedî : 134.847,5 33.617,5 Çirke ve çadır ve mühimmat	Kudüs-i şerîf Guruş-ı esedî : 25.000 5.000 medâd-ı ma'iyet-i 	5.000 250 emin-i sıra İbahim Ağa 5.250
158.465 4.000 vusûl-ı mesârif-i intikâl sene 112 162.465	30.000 guruş	
Yekûn Guruş-ı esedî : 197.715 15.000 dâhil-i mesârif-i mukarrere 182.715 Be-hesâb-ı kise: 438 Küsûr:25.800		

Tablo 12. “Akpınar'da vâki göç-i hümayûn için olan mesârif” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 3).

“Akpınar'da vâki göç-i hümayûn için olan mesârif” başlığı altındaki harcamalar ise bargir mekkari, oda tamiratlarının masrafları ve umeraya ait bazı muhasebe kayıtlarından meydana gelmiştir.

Be-cihet-i lâzime-i ceyb-i hümayûn Guruş-ı esedî : 16.666,5 guruş ve 0,5 para	Be-cihet-i bahâ-i mefrûşât Guruş-ı esedî : 3.473 guruş 1 akçe 125 Sofa-ı oda-yı vâlîde Sultan 3.598 guruş	Be-cihet-i tecdid-i perdehâ Guruş-ı esedî : 300 300 hasır kaba ve misâfir 600 guruş
Be-cihet-i lâzime-i ceyb-i hümayûn Guruş-ı esedî : 367,5 ve 2 para: ta'mîr-i çadırhâ 88,5 ve 20 para: mühimmât-ı 16,5 ve 37 para: bahâ-i mezbûr 15,5 ve 30 para: bahâ-i tokmak 488,5 guruş 9 para 2 akçe	Be-cihet-i bahâ-i Ayine Guruş-ı esedî : 15 guruş 38 bahâ-i ahen	Be-cihet-i icârât : Guruş-ı esedî : 635,5 ve 19 para ve 1 akçe : bargir mekkârı 190,5 araba-ı serm 415 guruş 12,5 para: araba-ı kav 1.241,5 ve 12 para: bakî 5: nafaka ilâm 1.246,5 guruş
Yekûn : Guruş-ı esedî : 22.654, 1 para 1 akçe 2.718.484 guruş Be-hesâb-ı kîse:54 Küsûr:18.484		
Bazı ümenânın muhâsebeleri izdiyâdı Be-cihet-i ziyâde-i Muhasebât Guruş-ı esedî : 28.000: Seyyid Yahya Efendi emin-i matbah 23.739: Zadvî an-bahâ-i bargirân 15.002: Osman Ağa an bahâ-i hınta-hâ-i Bağdad 14.216,5: Abdurrahman Ağa mübâşir-i firka 11.886,5: Mühimmât-ı cebehâne ve tophâne-i bağdad 1.930,5: Bahâ-i peksimad-ı Şat 817: İbrahim kâtib-i yol kalyon 3.349: Yahya Ağa baruthâne-i İzmir 12.008,5 ve 7 akçe: Mehmed Ağa Baruthâne-i Gelibolu 810.939	Be-cihet-i bahâ-i halife ve Yusuf ve Timurhâ ma'la mühimmât-ı hazîne gayr-i ez mesârif-i mukarrere ber vech-i tahmîn Guruş-ı esedî : 125.000 15.000.000 Be-hesâb-ı kîse:300 Baş kadının darbhânenen muayyen olan emlakı  Be-cihet-i ikinci baş kadının : Fi Beher guruş-ı esedî :200	
13.312.687 Be-hesâb-ı kîse:266 Küsûr:12.687		Fi sene guruş-ı esedî :24.000 880.000 guruş Be-hesâb-ı kîse:57 Küsûr: 30.000
 hakkında virilen lahm ta'yîn'atı mesârifî		Mukarrereye dâhil olandan mâ'adâ Edirne'de odun mesârifî
Be-cihet-i bahâ- güşt-kışlak-ı Edirne  2.306 guruş Fî sene: 816.324 13.877.801 guruş Be-hesâb-ı kîse:277 Küsûr:27.508		Be-cihet-i bahâ-i hatab ve kötek ve kömür der kışlak-ı Edirne gayr-i ez-mesârif-i mukarrere ber vech-i tahmîn Guruş-ı esedî :7.178 ve 1 akçe 849.400 Be-hesâb-ı kîse :16 Küsûr:49.400

Tablo 13. “İnebahtı ve Baslova Kal’aları yeniçerilerinin zahiresi, Kanice Kalesi tahliye masrafları, Nehr-i Tuna şıbkaları ve üstü açıkların mesârifi, Bağdad’da ve Türkmen’e me’mûr vâlilerin levend mesârifi” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 4).

İnebahtı ve Baslova Kal’aları yeniçerilerinin zahiresi, Kanice Kalesi tahliye masrafları, Nehr-i Tuna şıbkaları ve üstü açıkların mesârifi, Bağdad’da ve Türkmen’e me’mûr vâlilerin levend mesârifi, kalemleri de 1701 tarihli masraf defterinin içeriğinde yerini almıştır. Buna dair kayıtlarda ihtiyaç duyulan malzemelerin yanı sıra isimleri belirtilen kimselere yapılan ödemelere de yer verilmiştir.

Mukarrereden hâriç Be-cihet-i it’âmât-ı Menâzil-i cânib-i Rumeli ve Anadolu gayr-i ez-mukarrere Guruş-ı esedî:8.090,5 ve 10 para 1 akçe	İnebahtı ve Baslova Kal’aları yeniçerilerinin zahiresi Berây-ı muhâfızın-i İnebahtı Hinta keyl:2.432,5 kıymet:70 Guruş:1.418,5 Nan u güşt an-edirne:303
971.891 guruş Be-hesâb-ı kise:19 Küsûr:20.891	1.721,5 guruş
Berây-ı muhâfızın-i kal’a-yı Baslova Be-cihet-i Sağ:10.032 kıymet:70 Guruş-ı esedî:6.688	Yekûn guruş-ı esedî:8.409,5 1.009.140 guruş Be-hesâb-ı kise:20 Küsûr:9.140
Kanice kalesi tahliye mesârifi Be-cihet-i mesârif-i tahliye-i kal’a-ı Kanice an-mâl-ı hazine-i Bağdad sene 111 ve 112 ma’âz Guruş-ı Esedî: 22.000 Ücret-i araba ve harchud 1.169 Binâ-ı meşken-i neferât 250 Zehâir asa 7.500 Binâ-ı hasr nehr-i Durlı 1.861 Bahâ-i i’âmâm ve kâv 2.500 Ruğan-ı bihi cevâmi’ -- 35.280 5.519,5 Tekmîl havâs-ı vâli-i Silistre -- 40.799,5 -- 4.895.940 Be-hesâb-ı kise:97 Küsûr:45.940	Bağdad’da ve Türkmen’e me’mûr vâlilerin levend mesârifi: Be-cihet-i mesârif-i levendân-ı pâşâyân Guruş-ı esedî: 10.000 Yusuf Paşa 5.000 Yusuf Paşa Şehr-i Zor -- 15.000 10.000 Hasan Paşa Rakka -- 25.000 -- 3.000.000 Be-hesâb-ı kise:60
Mukarrereden hâriç medâr-ı maişet ve havâs-ı kıst-el-yevmî	
400.000 Muhâfız-ı Acu 120.000 Mirahu 160.000 Muhâfız-ı fethü’l-islâm 100.000 Koç Mehmed Paşa 66.666 Mîr-i Alacahisâr 266.666 Ser-bostaniyân-ı Edirne 246.626 Ali Ağa Kethüda-ı 133.333 Defterdâr-ı Belgrad 100.000 İbrahim ve Ömer Ağa kat’-i kerâste-i kalyon 15.610 Mu’temed kalyon -- 1.618.891 Guruş-ı Esedî: 10.055,5 ve 2 para, 2 akçe -- 1.206.668 Be-hesâb-ı kise:24 Küsûr:6.668	Be-cihet-i mukâbele-i havâs-ı mezkûrın ber-müceb-i kıst el-yevm: 666.666 Süleyman Paşa mütekâid 627.760 Ahmed Paşa muhafız-ı Tameşvar 513.408 Abdullah Paşa -- 1.807.834 Guruş-ı Esedî 11.298,5 ve 18,5 para -- 1.355.875 guruş Be-cihet-i kise:27 Küsûr:5.875
Vüzerâ-ı izâm hâsları vezâifinin ziyâdesi	Nehr-i Tuna şıbkaları ve üstü açıkların mesârifi
Be-cihet-i dem-a-dem-i vezâif-i havâs	Be-cihet-i mesârif-i şıbkahâ-i Tuna

Guruş-ı Esedî: 600 Seyis ve Kınık 502,5 Tuz 372 Efrâd 59 İhsân-ı Konya -- 1.533,5 -- 184.020 Be-hesâb-ı kise:3 Küsûr:34.020	123.333 Ücret-i çentikçi ve kürkçü 400.000 -- 213.333 320.000 Ücret-i dümenci ve üstü açık 32.000 Ta'mî-i-m -- 575.333 Guruş-ı Esedî: 3.533 ve 1 akçe -- 424.000 Be-hesâb-ı kise:8 Küsûr:24.000
---	--

Tablo 14. “İstanbul ve Edirne’de kaldırım mesârifi, Devletlü vâlide sultân hazretlerinin cedîden binâ olunan arabaları mesârifi” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 4).

“İstanbul ve Edirne’de kaldırım mesârifi, Devletlü vâlide sultân hazretlerinin cedîden binâ olunan arabaları mesârifi”, başlıkları ile ifade edilen kısımlarda kaldırım masraflarının yanı sıra araba tamiri için harcanan meblağlar hangi malzeme ya da gereç için harcandığına yer verilerek bir liste oluşturulmuştur.

İstanbul ve Edirne’de kaldırım mesârifi	Muhâllefât ve mu’accele akçesi istirdatı
Be-cihet-i mesârif-i kaldırım-hâ 155.200 Asitâne 104.183 Edirne -- 259.383 Guruş-ı Esedî: 1.621 ve 5 para 2 akçe Be-cihet-i kise:31 Küsûr:44.537	Be-cihet-i istirdâd-ı mezkûrin Guruş-ı Esedî: 2.500 Muhâllefât-ı Ebubekir 200 Mu’accele-i mâh-ı z -- 2.700 -- 324.000 Be-hesâb-ı kise:6 Küsûr:26.000
Harc-ı râh ve ve bargir ve araba ücreti	
Be-cihet-i harç-ı râh 3.225.460 Guruş-ı esedî 20.159 guruş 5 para	Be-cihet-i in’âmât 2.405.420 Guruş-ı esedî 1.5033,5 guruş 15 para
Be-cihet-i icârât 349.585 Bargîr 510.919 Araba-ı serm 614.286 Kav -- 1.474.710 Guruş-ı Esedî 9.216,5 guruş 17,5 para	Be-cihet-i tul-ı sefâin berây-ı tahmil-i top-hâ ve mâyelik ve gayrihi 533.181 guruş 400.000 Ber-mûceb-i defter-i mevkufât-ı -- 933.181 Guruş-ı Esedî: 5.832 ve 15 para ve 1 akçe
Yekûn-i harç-ı râh ve in’âmât ve ic’ârât Guruş-ı Esedî: 50 .242,5 ve 12,5 para 10.000 Dâhil-i mesârif-i mukarrere -- 40.242,5 -- 4.829.139 Be-hesâb-ı kise:96 Küsûr:29.139	
Devletlü vâlide sultân hazretlerinin cedîden binâ olunan arabaları mesârifi	
Be-cihet-i bahâ-i mezkûrîn 16.376 Altun tala-ı top dökme	Be-cihet-i mezkûrîn 160.000 Çukâ ve diyâb

49.600 Sim top 21.258 Sim ve yıldız	9.333 İbrişim püskül ve galta -- 253.333
Be-cihet-i bahâ-i mezkûrîn 3.840 tekelti 16.000 kayış ve reç 40.000 kayış ve kadife eğer -- 59.840 guruş	Be-cihet-i bahâ-i m 13.728 Ahne-hâm 4.000 3.107 Dökme-i destgâh -- 20.835
Be-cihet-i icârât 93.333 Dörd ve .. 16.107 buhârân ve mesâme 9.333 Döğer Salih 4.000 Karaderi -- 122.773	Yekûn: 544.015 Araba-ı vâlide sultân 46.400 Araba-hâ-ı harem 9.480 Çuka-ı araba-ı hastagân -- 599.895 Guruş-ı Esedî 3.749 guruş 1 para 1 akçe -- 449.921 guruş Be-hesâb-ı kise:8 Küsûr:49.921

Tablo 15. “Mehterhâne-i âmire vâki’ bazı mühimmât ve perdeler mesârifi” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 4).







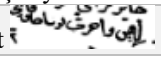

“Mehterhâne-i âmire vâki’ bazı mühimmât ve perdeler mesârifi” olarak belirtilen harcamalar aşağıda belirtilen tokmak, kazık gibi vesair malzemelerin kayıtlarından oluşmaktadır.

Be-cihet-i mühimmât-ı mehterhâne 37.600 Mühimmât-ı çadır	Be-cihet-i mühimmât-ı perde-hâ 156.720 Der-sarây-ı asitâne
3.536 Sabiyân-ı Niş 8.800 Müştemi’ germe-i piş 16.000 Mühimmât-ı zokak ve halvet 5.280 Sütûn-ı çadırhâ-i ordu 9.600 Bahâ-i çadırhâ-i yemeklik 8.036 Ta’mir-i çeşme-i Niş 2.078 Tokmak ve kazık -- 111.150	192.480 Der-saây-ı Edirne 3.693 Der-kasr-ı Hızırlık -- 352.893 guruş Yekûn 464.043 Guruş Guruş-ı Esedî: 2.900 guruş 10 para ve 2 akçe -- 348.032 Be-hesâb-ı kise:6 Küsûr:48.032

Tablo 16. “Saray Döşemesi, Divân-ı hümâyûnun bazı levâzımı vesâir harcamalar, Bazı Hırdavat icarâtı harcamaları” (BOA. MAD. d. nr. 03798, s. 5).

“Cennet-mekân sultân tâbe serâhümün teçhiz ve tekfinleri ve Beyhan ve Sultânın duyûmî edâsı” başlığı altına cenaze masraflarına da defterde yer verildiği görülür.

Berây-ı Beyhân Sultân 78.160 16.000 Mesârif-i merkad 64.000 İcâre-i zemîn-i merkad -- 158.160 1.336.800 Edâ-yı duyûn -- 149.396 Yekûn: 1.714.440	Berây-ı mezkûrîn 200.000 Küçük Sultân 19.480 Emi Sultân -- 219.480 Guruş	Berây-ı şehzâde sultân Selim 18.920 Techiz ve tekfin 430.800 76.560 Ücret-i altun 6.650 Mesârif-i merkad -- 532.930 guruş
---	--	---

Yekûn: 2.247.370 Guruş-ı Esedî: 14.046 ve 2,5 para -- 1.685.528 guruş Be-hesâb-ı kîse:33 Kûsûr:35.521			
Nev-müslim kisveleri için be-cihet-i kîse-i nev-müslim Guruş-ı esedî: 1.012, 165,5 akçe imâm- sâlis: 300 ----- 1.312 ----- Yekûn: 157.489 Guruş Be-hesâb-ı kîse: 3 Kûsûr: 7.489		 alınan koltuk Be-cihat-i bahâ-i koltuk Guruş-ı esedî: 5.000 Yekûn: 600.000 Be-hesâb-ı kîse: 12	
		Harem-i hümâyûn için alınan vânarlar Be-cihet-i bahâ-i vâna ma'a kîse Guruş-ı esedî: 3.127 Be-hesâb-ı kîse: 5 Kûsûr: 5.300	
Divân-ı hümâyûnun bazı levâzımı vesâirdir Be-cihet-i bahâ-i mezkûrîn		Bazı mesâfir-i müteferrik ve mühimmâtât Be-cihet-i bahâ-i mezkûrîn	
3.960	Kadife zerif iskelme-hâ	160.000	Sim-i hümâyûn
1.703	Sim asa	16.000	Ücret
2.400	Tas nühas	176.000	Şem'idân kebîr ve sim 
1.200	Harâc-ı nev-müslimin	2.160	Sırmalı tas 
9.263	Mesârif	32.000	Mühimmât-ı 
47.204	Kiryasuhâ diğer ve iskele-i Niş	73.840	Mesnek ve musluk 
56.467	Ve hasır minhâ	40.000	Ta'mîr-i tabl ve 
3.521,162	Guruş-ı esedi	2.748	Sair ağayân-ı harem
42.350		2.200	Harçlık
24.000	Kürek karhâne-i beraveşi	5.600	Tekye-i fûrun harcı
22.050	Hayır-ı berây-ı yeniçeriyân	4.800	Cild-i defter
49.178	Bahâ-ı ahenve ücret 	339.348	Esed-i guruş
137.478		21.206,17	
3	Be-hesâb-ı kîse	366,06	Urgan-ı canbaz
37.478	Kûsûr	21.476,3	
		257.711	
		5	Be-hesâb-ı kîse
		7.711	Kûsûr
Bazı hırdavat-ı icâratdır Be-cihet-i icârat muhtelif-i mezkûrîn			
4.800	Hamâliye-i kîse-hâ-i mevâcib-i araba-yı hümâyûn ücreti		
11.840	Girânhâne-i Şerif Ahmed		
7.876	Hamâliye-i mühimmât-ı mehterhâne		
516	Hamâliye-i nakl-i kurşun		
16.000	Düğmeciyân-ı âmire		
120.998	Tüccârân-ı sarây-ı 		
162.030	Yekûn		
10.126,7.5	Guruş-ı esedî		
121.523	Cem'an yekûn		
2	Be-hesâb-ı kîse		
21.513	Kûsûr		
261.422.357	Cem'an yekûn mesârif-i zuhûrât		
5.228	Be-hesâb-ı kîse		
22.357	Kûsûr		
Ziyâde-i masraf-ı ani'l-îrad berrîn-i takdir 194.046.748 Guruş Be-hesâb-ı kîse:3.880 Kûsûr:46.748			

1701 tarihli defterin son nüshasında saray döşemesi için yapılan her türlü harcamaya yer verilmiştir. Bunlar iç döşemede kullanılan koltuk, yere serilmek üzere kullanılan hasır olduğu gibi mutfakta kullanılacak eşyalar da bu harcama kaleminde kaydedilmiştir. Aynı zamanda musluk vana gibi tesisat için gerekli malzemeler için yapılan harcamalar ile birlikte hırdavat harcamaları da buradaki listelere yazılmıştır. Ayrıca Divan-ı Hümayunda kullanılmak üzere iskemle, sim asa vb. harcamalar yapıldığı gibi muhtemelen taşınma esnasında görev alan hamalların ücretlerine de defterde yer verilmiştir.

II. Mustafa dönemine ait olan bu masraf defterine genel olarak bakılacak olursa defterde kale, iskele, kalyon, oda mefruşatı, halı, av masrafları, saray masrafları, zahire masrafları, konaklama, vasıta temini, fırın, kürekçi, top malzemeleri, tamirat ücretleri, kaldırım masrafları, tokmak, kazık ve cenaze masrafi ücretleri gibi çeşitli harcama türleri bulunmaktadır. Yapılan harcamaların toplam tutarı defterin sonunda yazılmıştır. Defterde toplam 194.046.748 kuruş harcadığı görülmektedir. Bu harcamaların büyük kısmını sefer masrafları oluşturmaktadır.

Sonuç

II. Mustafa'nın sarayı İstanbul'dan Edirne'ye taşınması hasebiyle yolculuk esnasında birçok farklı kaleminde oldukça yüksek meblağlar harcanmıştır. Tablolarda görüldüğü üzere padişahın devlet adamlarıyla beraber İstanbul'dan Edirne'ye seyahati oldukça masraflı olmuştur. Söz konusu defterde geçen masraflar 1699 senesinde imzalanan Karlofça Antlaşması'ndan sonra Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin padişahı antlaşmanın imzalanmasından memnun olmayan halkın ve askeri sınıfın tepkisinden uzak tutmak ve devlet makamlarına yakınlarını daha rahat atamak için İstanbul'dan Edirne'ye taşınması hususunda ikna etmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

1701 tarihli Masraf Defteri genel anlamda Edirne'ye taşınma masraflarını ihtiva etse de özel manada incelendiğinde taşınma masraflarının yanı sıra başka pek çok harcamanın da yer aldığı bir defterdir. Diğer Masraf Defterleri içerisinde değerlendirildiğinde hususi defterlerde yer alan gelirler, harcamalar, borçlar üçlününün birlikte bu defterde yer almadığını söylemek mümkündür. Öte yandan belli süre ve periyotlarla kayıt tutulan Masraf Defterleri ile kıyaslandığında bu defterdeki kayıtlar tablolardan da görülebileceği gibi süre belirtilmeden tutulmuştur. Defterde yer alan harcamaların tasnifi açısından başlıklar altında hangi alan için ne kadar harcama yapıldığı genelde guruş cinsinden belirtilirken oluşan kusurlara da yer verilmiştir. Harcama kalemlerinin ise askeri mahiyette olanlarının yanı sıra taşınmanın da söz konusu olmasından olsa gerek saray içini döşeme malzemeleri için harcanan tutarlara da yer verilmiştir. Masraf Defterleri tanımlanırken defterin hangi tasnife ait olduğuna göre ihtiva ettiği konu ve içeriklerin burada değişiklik arz ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim bazı Masraf Defterleri bina inşası için tutulurken bu defterlerde bununla ilgili ayrıntılara yer verildiği görülür. Elimizdeki defter ise içeriğindeki çeşitlilik bakımından oldukça genel bir perspektife sahiptir. Öyle ki defterde kaydı tutulan gider kalemlerinden biri de tamirat masraflarından oluşmaktadır. Burada kast edilen tamirat bedelleri valide sultanın arabası, kaldırım ve saray tamiratları gibi kalemlere ayrılmıştır. Ayrıca diğer Masraf Defterlerinde olduğu gibi burada da av giderleri, taşınma masrafları, elçiler için yapılan harcamalar, Divan-ı Hümayun levazım masrafları, ulufe sikkezen masrafları gibi kalemler bu defterde de yer almaktadır. Bu defterde ayrıca cenaze masrafları için de bir kayıt tutulmuştur. Kaydı tutulan kalemlerin muhtevasına göre daraldığı gibi uzun listeler halinde yazıldığı da görülmüştür. Bu minvalde defterde en fazla harcama kalemlerinden biri de özellikle hareket halinde yararlanılan hayvan ve arabalar için yapılan harcamalardır. Bunların yanında gerek sarayın iç döşemesi, gerek araba içinin döşenmesi için birçok kumaş, perde ve envai çeşit malzeme alımı yapıldığı görülmektedir. Bazı ödemelerin ise defterde adı belirtilen şahıslara bizzat yapıldığı defterdeki kayıtlarda mevcuttur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Masraf Defterleri için yapılan ekonomik ve sosyal hayata dair bilgilere erişimi ve dönemin atmosferini yansıtması açısından özele inildiğinde pek çok detaya rastlamak mümkündür.

Uzun süren savaş yıllarında halktan sürekli vergi toplanmış ve askeri sınıfa da maaşları eksik verilmiştir. Devletin ekonomik durumu kötüye giderken padişahın Edirne'ye gitmesi halk tarafından fuzuli masraf olarak algılanmıştır. 1701 tarihli Masraf Defterinde yazılmış rakamlara bakılırsa sarayın

İstanbul'dan Edirne'ye taşınması için büyük bir bütçe harcanmıştır. Halkın ve askeri sınıfın tepkisi git gide büyüyerek 1703 Edirne İsyanı ile sonuçlanmıştır.

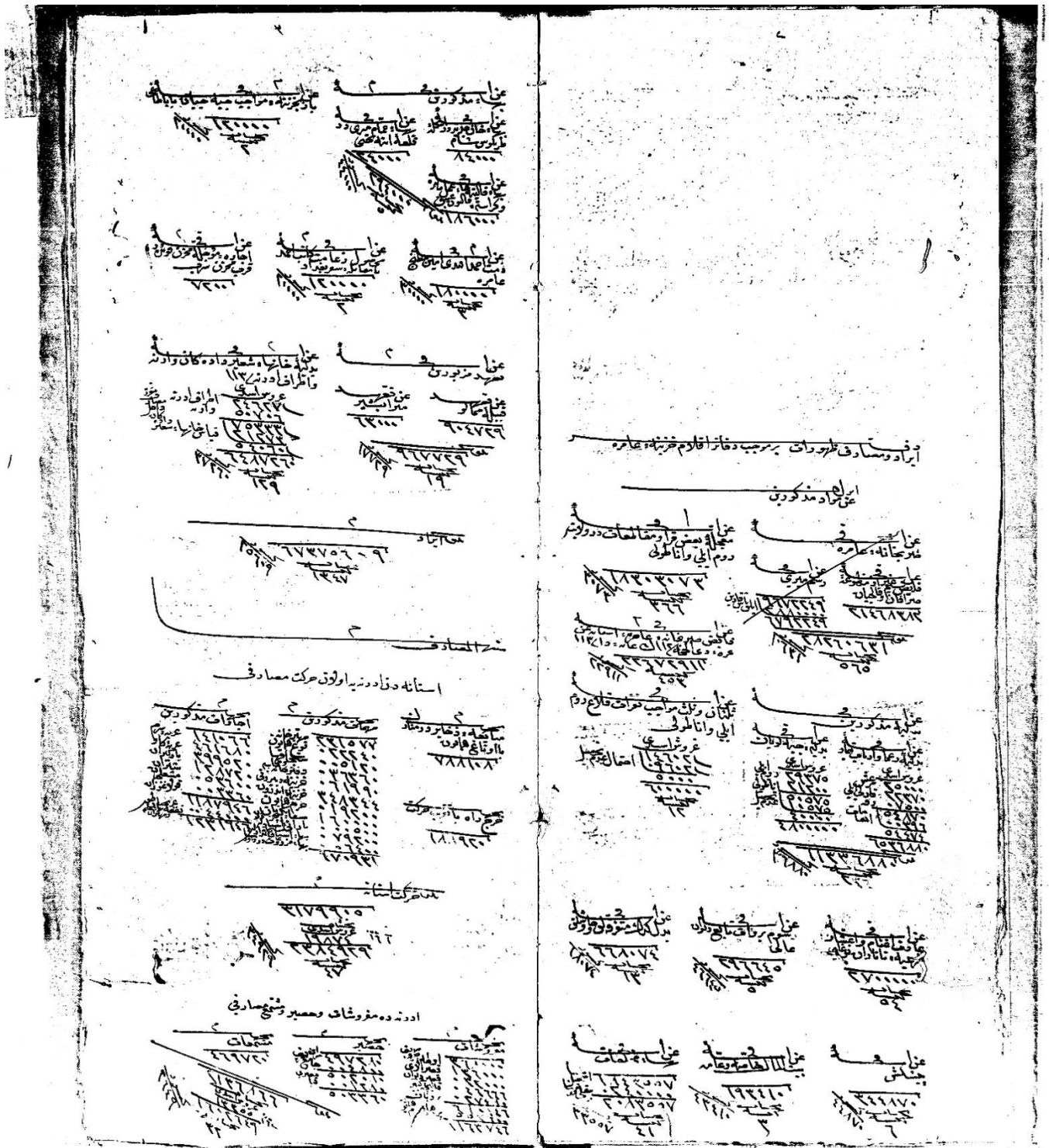
Kaynakça

- Afyoncu, E. (2013).“Zenta”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. bs., C. 44, ss. 178-280). İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akay, F. (2018). *Avusturyalıların Gözünden Büyük Türk Savaşı 1683-1699*. Yayımlanmamış doktora tezi, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- Bilecik, G. & Türk, Ö. (2019). “Masraf Defterleri Işığında Topkapı Sarayı III. Ahmed (Enderun) Kütüphanesi”, *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, (11), 1-12.
- Bozkurt, F. (2016). *III. Mustafa Dönemine Ait Bir Kadınefendinin Masraf Defteri*. İstanbul, Okur Kitaplığı.
- Can, M. (2019). “H. 25 Şaban 1189/ M. 21 Ekim 1775 Tarihli Mihmandar Masraf Defteri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Journal of Analytic Divinity*, 3 (2), 24-43.
- Doğan, F. (2018). “Sahibi Bilinmeyen Hususi Bir Masraf Defterinin Osmanlı Sosyal ve İktisat Tarihi Açısından Kullanılabilirliğine Dair Bir Deneme”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, (18), 355-376.
- Doğan, M. (2001). “XIX. Yüzyıl Başında Babiâli'de Gündelik Faaliyet ve Teşrifat: 1810 Tarihli Bir Masraf Defteri”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, (9), 29-50.
- Doğru, H. (2010). *Lehistan'da Bir Osmanlı Sultanı IV. Mehmed'in Kamanıçe-Hotin Seferleri ve Bir Masraf Defteri*. Ankara, Kitap Yayınevi.
- Genç, M. (1985). “Osmanlı Arşivlerinden Yararlanma Yöntemi“, İ. Soysal (Haz.), *Osmanlı Arşivleri ve Araştırmaları Sempozyumu: Mustafa Reşit Paşa: Hazine-i Evrak (1846)* içinde (ss. 155-162), İstanbul, Türk-Arap İlişkileri İncelemeleri Vakfı Yayınları.
- Işık, M. (2016). *Cihana Hükmeden Son İmparatorluk Osmanlı Tarihi*. İstanbul, Yediveren Yayınları.
- İnalçık, H. (2015). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnbaşı, M. (1999). “Dördüncü Murad'ın Bağdat Seferi Masraf Derteri”, *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (12), 277-286.
- Karaca, F. (2007). “Pişkeş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. bs., C.34, ss. 294-296). İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kocaaslan, M. & Arslantürk, H.A. (2014). “Sultan İkinci Mustafa Saltanatında Edirne Sarayı: 1696-1698 Harem Tamirâtları”, *Turkish Studies*, 9 (1), 271-312.
- Kurtaran, U. (2016). “Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan Ve Rusya'ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri Ve Diplomatik Açından Değerlendirilmesi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35 (60), 97-139.
- Kurtaran, U. (2009). *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri*. Kahramanmaraş, Ukde Yayınları.
- Kurtaran, U. (2014). “XIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya Siyasi İlişkileri”, *Tarih Okulu Dergisi*, (17), 393-419.
- Kurtaran, U. (2017a). *Sultan II. Mustafa (1695-1703)*. Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Kurtaran, U. (2017b). “Sultan II. Mustafa Döneminde (1695-1703) Uygulanan İskân Politikaları ve Yapılan İskânlar”, O. Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç II* içinde (ss. 1337-1340), Samsun, Canik Belediyesi Yayınları.
- Kurtaran, U. (2018a). *Sultan I. Mahmud (1730-1754)*. Ankara, Altınordu Yayınları.
- Kurtaran, U. (2018b). “Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması ve Yapılan Harcamalar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37 (63), 331-370.
- Kurtaran, U. (2018c). “Ottoman-Austria Border Determination Works and Newly Determined Borders According to the Treaty of Belgrade of 1739”, D. Amedoski (Ed.), *Belgrade 1521-1867* içinde (ss. 169-193), Belgrade, Belgrade University Press.
- Kurtaran, U. (2018d). “Sultan II. Mustafa'nın Avcılığı Üzerine Bir Araştırma”, *Social Sciences Research Journal*, (7), 147-166.
- Kurtaran, U. (2019). “Osmanlı-İran İlişkileri ve Defter Emimi Mehmed B. Şair Nahifi'nin İran Sefareti

- (1698-1699)", B. İşigüzel (Ed.), *Uluslararası Türkiye Vizyonu Kongresi Tam Metin Kitabı 100. Yılına Doğru Türkiye içinde* (ss. 316-336), Adana.
- Lamartine, A. (1995). *Osmanlı Tarihi* (S. Bayram, Çev.), İstanbul, İndie Yayınevi, (2019).
- Majer, H. G. (1992). "The Harem Of Mustafa II (1695-1703)", N. Göynüç (Ed.), *Osmanlı Araştırmaları XII içinde* (ss. 431-444), İstanbul, Alrı Yayınları.
- Orhonlu, C. (1979). "Mustafa II", *İslam Ansiklopedisi*, (1. Bs., C.8, ss. 696). İstanbul, MEB Yayınları.
- Özcan, A. (2006). "Mustafa II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (1. Bs., C.31, ss. 275-278). İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özkan, S. H. (2009). "Türk Tarihinin Kırılma Noktası: Zenta Faciası", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (3), 1779-1793.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*. İstanbul, MEB Yayınları.
- Sander, O. (2016). *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara, İmge Kitabevi.
- Sander, O. (2017). *Siyasi Tarih*. Ankara, İmge Kitabevi.
- Sevinç, T. (2004). *1703 Edirne Vakası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA. MAD. d. nr. 03798.

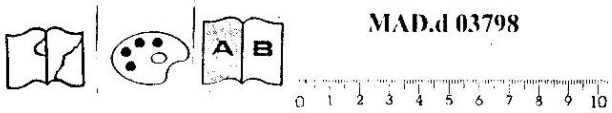
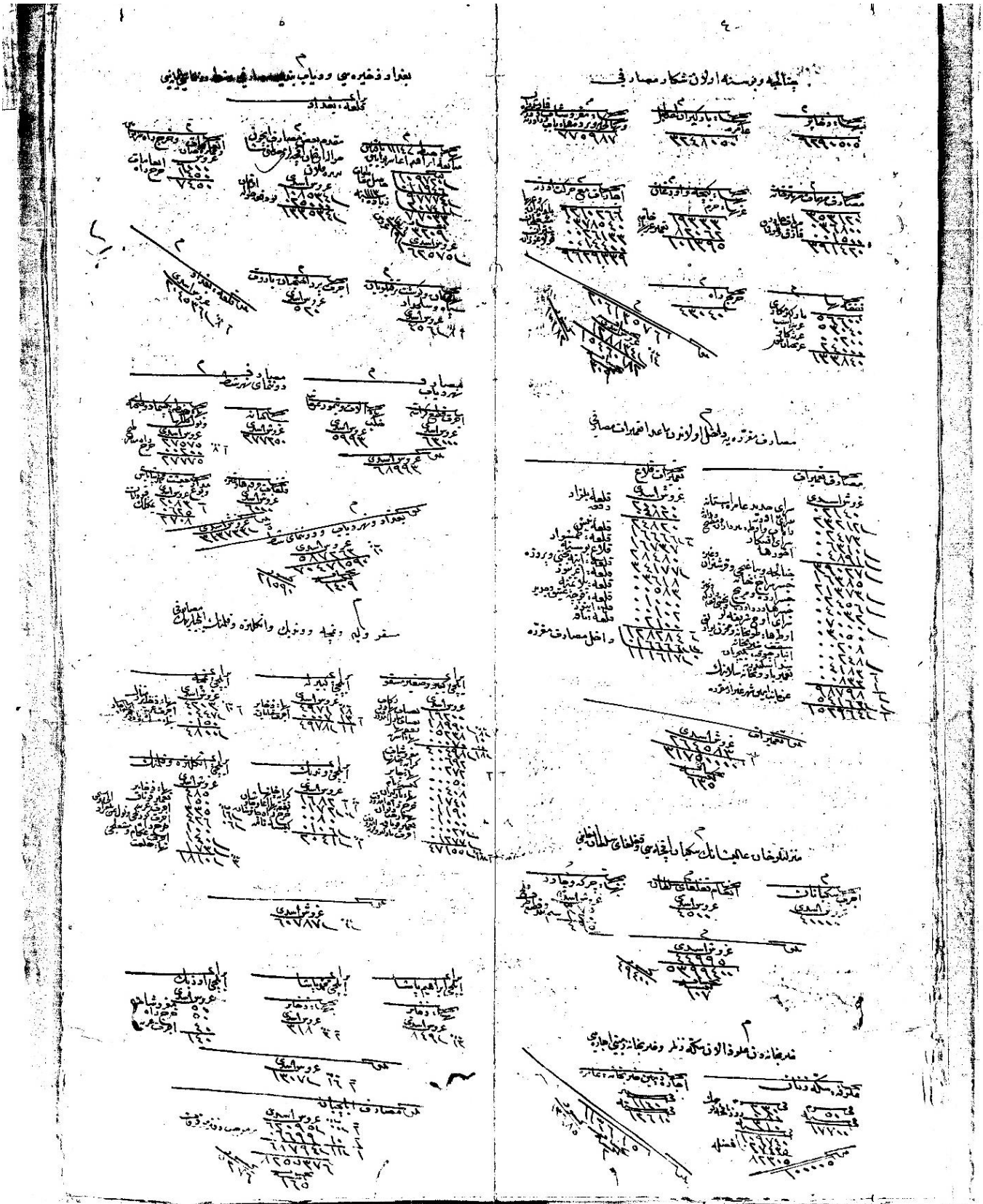
Ekler

Ek 1: T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA. MAD. d. nr. 03798.



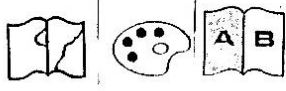
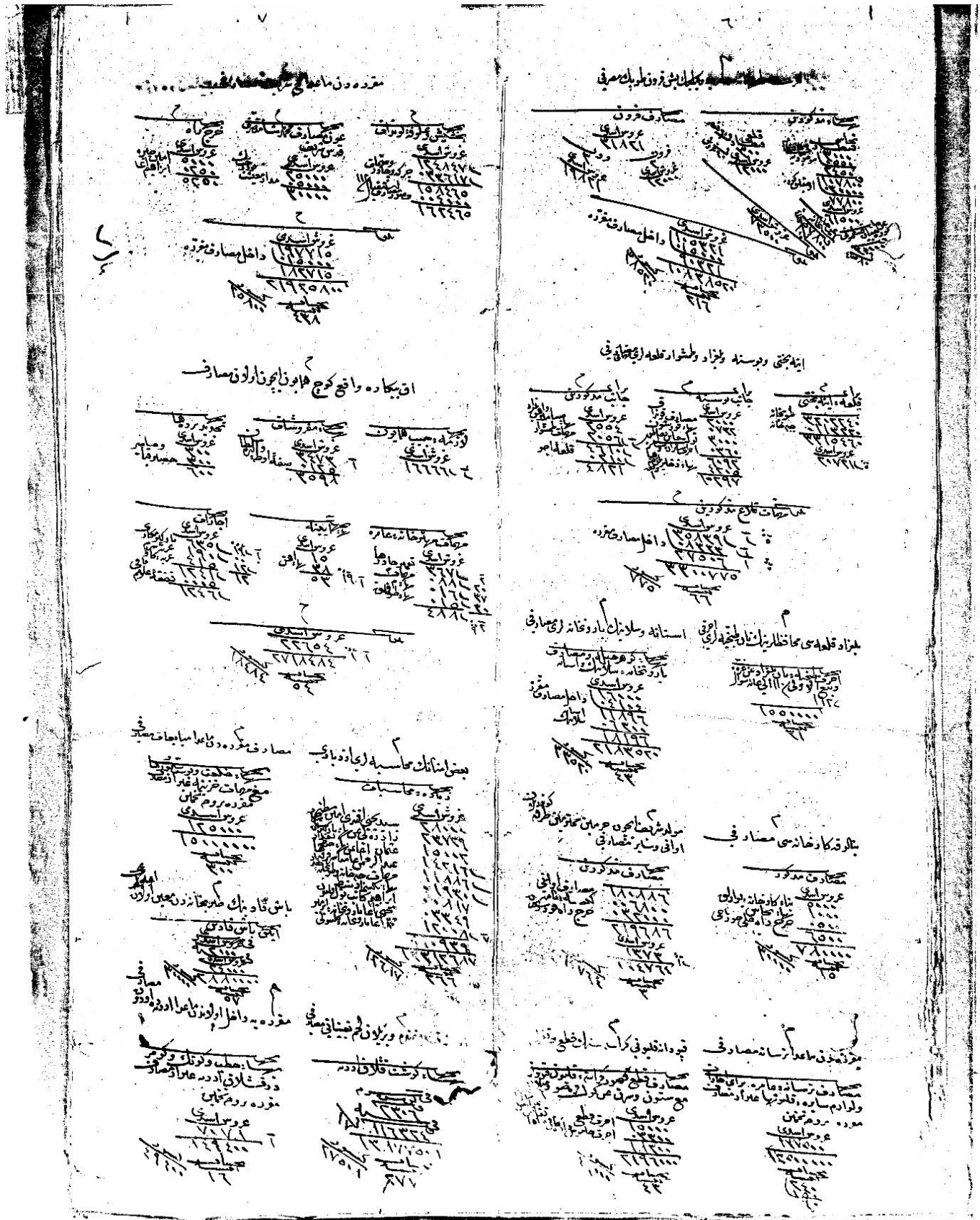
MAD.d 03798

Ek 2: T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA. MAD. d. nr. 03798.



MAD.d 03798

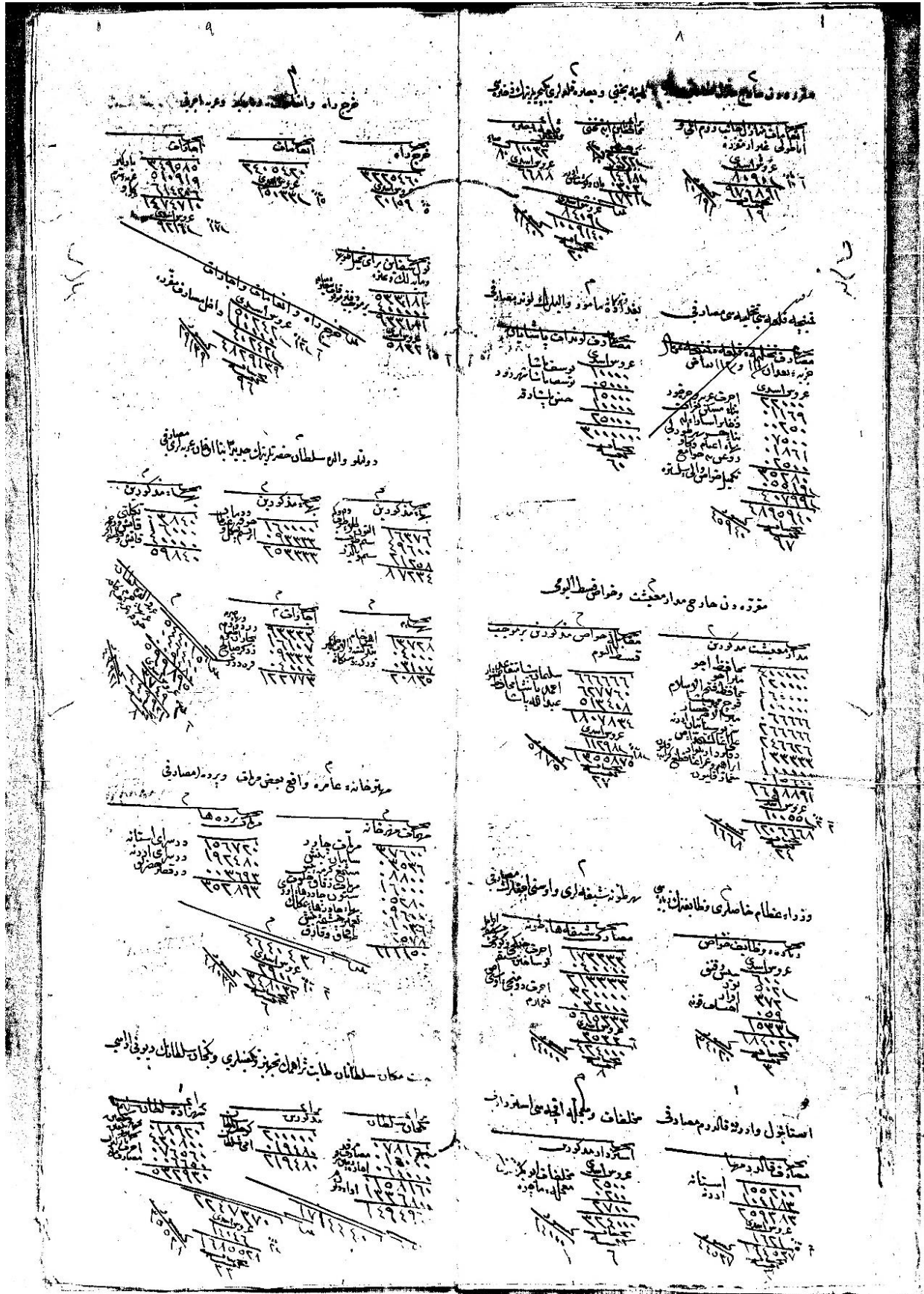
Ek 3: T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA. MAD. d. nr. 03798.



MAD.d 03798

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

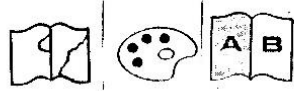
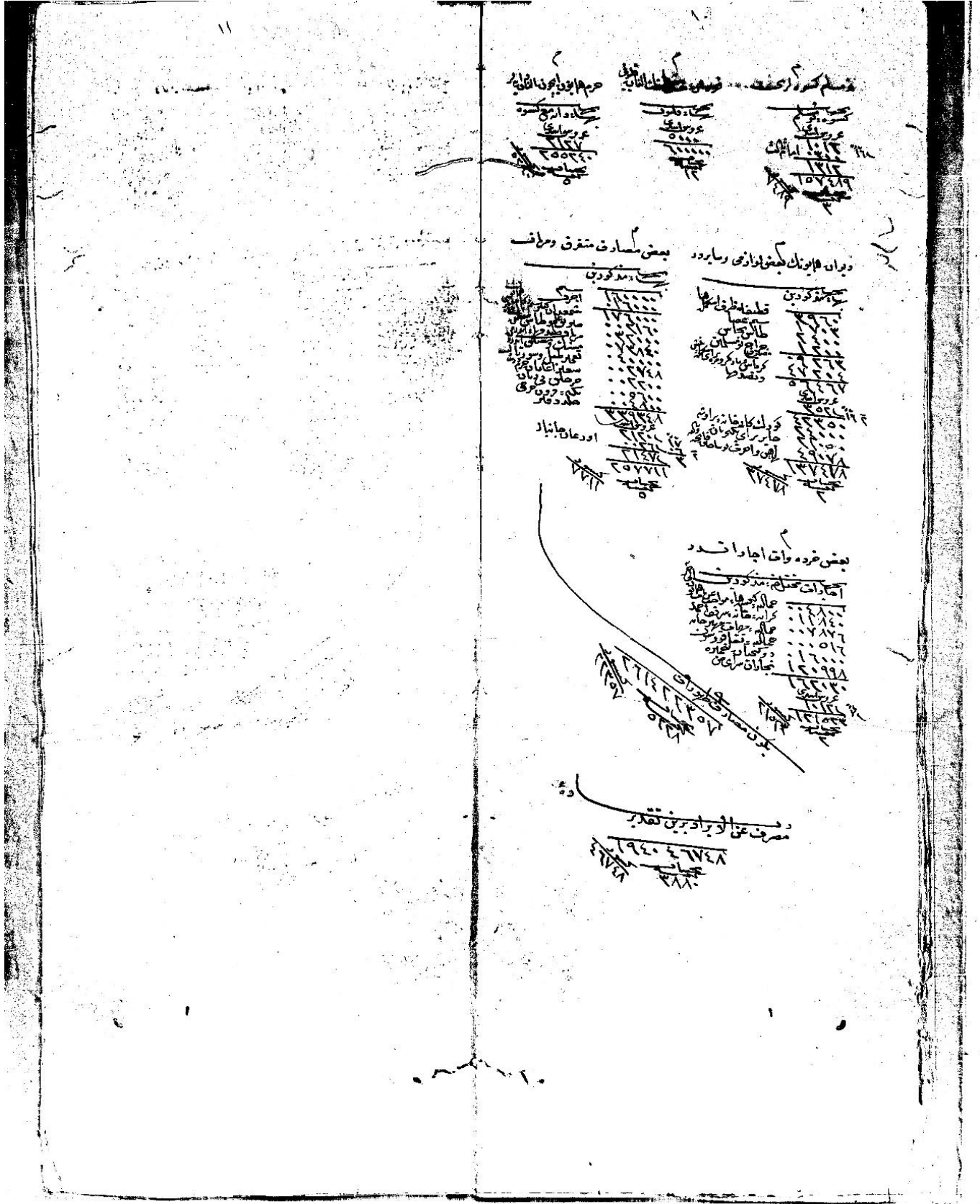
Ek 4: T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA. MAD. d. nr. 03798.



MAD.d 03798



Ek 5: T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA. MAD. d. nr. 03798.



MAD.d 03798

